

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 22.

Lördagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 9 maj 1947.

Till justitiedepartementet hade den 9 maj 1947 från länsstyrelsen i Kopparbergs län inkommit fullmakt för järnbruksarbetaren Karl Damström, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:
nr 288, av herr *Hage*,
nr 289, av herrar *Öhman* och *Linderot*, samt
nr 290, av herr *Wahlund*,
alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för kungörande av tid och ställe för röstlängds framläggande till granskning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 246, angående viss tjänsteförteckningsrevision för försvarsväsendet m. m.;
nr 249, med förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon;
nr 250, angående fortsatt subventionering av införseln av vissa varor m. m.;
samt
nr 251, angående statliga åtgärder för tryggande av vedförsörjningen m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76.

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1947/48 anvisa ett anslag av 7 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. (I: 85) och den andra inom andra kammaren av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl. (II: 148);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson* m. fl. (I: 185) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Mysinge m. fl. (II: 297).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Utskottet vill erinra, att riksdagen tidigare vid behandlingen av motsvarande anslagsfråga uttalat, att det av redovisningen över anslagets disposition syntes framgå, att de mindre städernas och landsbygdens berättigade anspråk på stöd för kulturell verksamhet icke i tillräcklig grad tillgodosetts. Riksdagen har vidare framhållit, att Kungl. Maj:t det oaktat icke vidtagit någon större ändring av grunderna för fördelningen av ifrågavarande medel och att huvudparten av dessa fortfarande tilldelades storstäderna. Detta förhållande kvarstår i huvudsak alltjämt.

För åstadkommande för landsbygdens del av en mera rättvis avvägning av lotterimedlen har i motionerna I: 85 och II: 148 yrkats att av inkomsten av dessa medel skulle avsättas ett belopp av 5 miljoner kronor till en särskild fond med uteslutande syfte att främja bildningsverksamheten på landsbygden. Utskottet anser sig icke kunna utan föregående utredning förorda en dylik lösning av frågan.

Därest emellertid en utredning på hithörande område skulle befinnas böra komma till stånd, vilket enligt utskottets mening torde få anses önskvärt med hänsyn till att den nuvarande ordningen för lotterimedlens fördelning icke är tillfredsställande och dessutom vid upprepade tillfällen påtalats av riksdagen, synes densamma lämpligen böra ske i anknytning till det mera vidsträckt uppslag, som framförts i motionerna I: 185 och II: 297. I dessa motioner har ifrågasatts, huruvida icke en ombildning av lotterimedelsfonden borde ske i syfte att i vidare omfattning än vad hittills varit fallet bereda möjligheter för staten att ekonomiskt stödja och främja kulturlivet i dess olika former såväl i stad som på landsbygd. Motionärerna ha därför tänkt sig inrättandet av en statens kulturfond, vilken skulle tillföras icke allenast bidrag från lotterimedelsfonden utan även medel från andra håll. närmast

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden. (Forts.)

nöjesskattemedel, varjämte i den nya fonden skulle ingå vissa andra statliga fonder, såsom den allmänna arvsfonden och den av tipsmedel bildade fonden för idrottens främjande.

Utan att nu ingå på ett bedömande av det i sistnämnda båda motioner väckta förslaget vare sig i fråga om dess principiella innebörd eller beträffande det angivna sättet för medlens förvaltning och fördelning vill utskottet i enlighet med det i motionerna gjorda yrkandet föreslå, att berörda spörsmål blir föremål för utredning. Härigenom torde de båda förstnämnda motionerna I: 85 och II: 148 få anses besvarade.

Det av Kungl. Maj:t till avsättning till lotterimedelsfonden föreslagna beloppet, som med 1 miljon kronor överstiger motsvarande anslag för löpande budgetår, har utskottet funnit sig böra tillstyrka.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må

a) till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1947/48 anvisa ett anslag av 7 500 000 kronor;

b) med bifall till motionerna I: 185 och II: 297 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande den i motionerna berörda frågan om inrättande av en statens kulturfond samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kan föranleda;

II. att motionerna I: 85 och II: 148 må anses besvarade med vad utskottet ovan anført.»

Herr **Elofsson, Gustaf**: Herr talman! Frågan om lotterimedlens fördelning har ju varit uppe i riksdagen nästan varje år, och regeringen har anmanats att söka fördela dem mera rättvist. Som det nu är, stanna de huvudsakligen i storstäderna och tätorterna, och landsbygden får blott en ringa del. Vi veta ju, att ute på landsbygden saknas tillgångar för att bereda folket social och kulturell upplysning. Mycket behöver göras från statsmakternas sida för att man skall kunna nå fram till ett bättre resultat. Det har förvånat mig mycket, att ehuru man redan för två år sedan i riksdagen beslöt hemställa, att regeringen skulle sörja för en rättvisare fördelning, detta likväl inte har skett, utan man fortsätter med det gamla. I år ha vi därför i en motion yrkat, att vissa belopp av lotterimedlen skulle avsättas för landsbygdens kulturella behov. Vi ha föreslagit, att det skulle avsättas en särskild fond på fem miljoner kronor av lotterimedlen, vilken enbart skulle stå till landsbygdens förfogande. Statsutskottet har nu sagt, att på grund av andra motioner — om upprättande av en kulturfond — anser utskottet, att en utredning bör komma till stånd. Detta är ju glädjande, men tar inte regeringen ad notam vad riksdagen förut har sagt, lär det väl inte bli någonting heller av utskottets förslag, som jag hoppas kammaren skall bifalla.

Jag har inte något yrkande, herr talman, om bifall till motionerna, men jag kan inte underlåta att rikta en vädjan till regeringen att ta litet mera hänsyn till landsbygdens behov, när det gäller fördelningen av lotterimedlen, än som har skett hitintills.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 77—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen under folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Inledningen.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 1—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till svenska uppfinnarkontoret;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av statens isbrytarverksamhet jämte i ämnet väckt motion;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppdelning av professuren i radioteknik vid Chalmers tekniska högskola;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de tekniska högskolorna; samt

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till konstfackskolan m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1947/48 å kapitalbudgeten, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48, i vad avser det nya socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1947/48 å kapitalbudgeten, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om inköp av inventarier m. m. för fångkolonier;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorier;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens institut för folkhälsan för budgetåret 1947/48 jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till centrala sjukvårdsberedningen: avlöningar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om utredning rörande löne- och pensionsförhållandena för vissa enskilda orkesterföreningars musiker, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 246 och 249—251.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 291, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 292, av herr *Ewerlöf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 293, av herr *Andersson, Elon*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 294, av herr *Gränebo* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 295, av herr *Karlsson, Gottfrid*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 296, av herr *Hagman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 297, av herr *Anderson, Axel Ivar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 298, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 299, av herrarna *Englund* och *Wetter*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 300, av herr *Anderson, Axel Ivar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna barnbidrag, m. m.; samt

nr 301, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna barnbidrag, m. m.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Polen träffat avtal rörande regleringen av varuutbytet mellan Sverige och Polen m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till den sociala hemhjälsverksamheten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till aktie-teckning i aktiebolaget Aerotransport jämte i ämnet väckta motioner;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1947/48 till luftfartslånefonden;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 till luftfartslånefonden; samt

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av bilbesiktningsmannainstitutionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skattefrihet i vissa fall för realisationsvinst vid expropriation m. m., jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 33, i anledning av väckta motioner om borttagande av friskillingar och därmed jämförliga avgifter, som utgå vid överlåtelse av fastighet i vissa städer;

bankoutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 6 maj 1933 (nr 229) angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äktenskaplig börd, m. m.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga;

nr 34, i anledning av väckt motion om upphävande av den på interneringsnämnden enligt 6 § första stycket lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt ankommande förhandsprövningen;

nr 35, i anledning av väckt motion om införande av skyldighet för hotell och pensionat m. fl. att införa automatiskt brandalarm; samt

nr 36, i anledning av väckta motioner om inrättande av lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner om viss ändring i 10 § uttagningsförelagningen;

nr 25, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 13 maj 1932 (nr 107) om häradsallmänningar; samt

nr 36, i anledning av väckt motion om statsbidrag till gäldande av vissa kostnader för en laga skiftesförrättning å fastigheten Kuivakangas 26⁴ i Övertorneå socken;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten och bokdistributionen i landet;

nr 12, i anledning av väckt motion om utredning rörande den inom arméns tygverkstäder anställda lägre personalens utbildnings- och arbetsförhållanden; samt

nr 13, i anledning av väckt motion angående effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner dels om utredning rörande vissa befolkningspolitiska och näringspolitiska problem, dels ock om utredning rörande landsbygdens arbetskraftsproblem m. m.

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 254, angående anslag till statens provningsanstalt.

Den kungl. propositionen föredrogs och blev därvid bordlagd.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under fjärde huvudtiteln, avseende anlagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av tillgångar och skulder m. m. vid örlogsvarvens marinverkstäder;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1947/48;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under försvarets fastighetsfond gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1947/48 till anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till främjande av humanistisk forskning jämte en i ämnet väckt motion;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta åt E. L. Ceder m. m.; samt

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningsskyldighet för konteramiralen C. G. Wahlström.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.32 förmiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr *Damström* anmälde, att han infunnit sig vid riksdagen.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 239, angående inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse samt förståtligande av den offentliga arbetsförmedlingen m. m.;
 - nr 252, angående vissa ägoutbyten och fastighetsförsäljningar;
 - nr 253, angående anslag till utbildning av tandläkare m. m.;
 - nr 255, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal, m. m.; samt
 - nr 256, med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.
-

Justerades protokollen för den 7 och den 9 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 206, till Konungen i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för kungörande av tid och ställe för röstlängds framläggande till granskning.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 246, angående viss tjänsteförteckningsrevision för försvarsväsendet m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 249, med förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten för vissa motorfordon.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 250, angående fortsatt subventionering av införseln av vissa varor m. m.;
nr 251, angående statliga åtgärder för tryggande av vedförsörjningen m. m.;
samt
nr 254, angående anslag till statens provningsanstalt.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:
nr 291, av herr *Domö* m. fl.,
nr 292, av herr *Ewerlöf*,
nr 293, av herr *Andersson, Elon*, m. fl.,

nr 294, av herr *Gränebo* m. fl.,
nr 295, av herr *Karlsson, Gottfrid*,
nr 296, av herr *Hagman* m. fl.,
nr 297, av herr *Anderson, Axel Ivar*,
nr 298, av herr *Mannerskantz* m. fl., samt
nr 299, av herrar *Englund* och *Wetter*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogos nedannämnda motioner:

nr 300, av herr *Anderson, Axel Ivar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna barnbidrag, m. m.; och

nr 301, av herr *Domö* m. fl., i samma ämne.

Motionerna hänvisades, såvitt angick den del av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, som remitterats till statsutskottet, till detta utskott samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 7, statsutskottets utlåtanden nr 106—110, bevillningsutskottets betänkanden nr 32 och 33, bankoutskottets utlåtande nr 37, första lagutskottets utlåtanden nr 30, 31 och 33—36, andra lagutskottets utlåtanden nr 24—26, jordbruksutskottets utlåtanden nr 35 och 36, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 11—13 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts innevarande dag avlämnade propositioner nr 239, 252, 253, 255 och 256.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 14 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Fru *Alm* anmälde, att hon efter ingånget äktenskap numera bure tillnamnet *Lindström*.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 259, med förslag till lag om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande;

nr 261, angående vissa anslag till socialstyrelsen; samt

nr 262, angående bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet rörande arbetarskydd.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 239, angående inrättande av en arbetsmarknadsstyrelse samt förstatligande av den offentliga arbetsförmedlingen m. m.;

nr 252, angående vissa ägoutbyten och fastighetsförsäljningar; samt

nr 253, angående anslag till utbildning av tandläkare m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 255, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 nr 77 om försäkringsavtal, m. m.; och

nr 256, med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Polen träffat avtal rörande regleringen av varuutbytet mellan Sverige och Polen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till den sociala hemhjälpverksamheten jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till aktieteckning i aktiebolaget Aero-transport jämte i ämnet väckta motioner.

*Anslag till
aktieteckning
i aktiebolaget
Aero-transport.*

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 195, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikations-

Anslag till aktieteckning i aktiebolaget Aerotransport. (Forts.)

ärenden för den 14 mars 1947, föreslagit riksdagen att till Aktieteckning i aktiebolaget Aerotransport under fonden för statens aktier för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 14 055 200 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bergvall* och *Elon Andersson* (I: 247) och den andra inom andra kammaren av herr *Rylander* m. fl. (II: 372), i vilka hemställts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 195 måtte anhänga hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville utfärda sådana direktiv för de statliga bolagens investeringsverksamhet, att riksdagens möjlighet till realprövning av dessa investeringar tillvaratoges.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte till Aktieteckning i aktiebolaget Aerotransport för budgetåret 1947/48 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 14 055 200 kronor;

b) att motionerna I: 247 och II: 372, i den mån de icke kunde anses besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag skall inte yttra mig direkt om det utlåtande som här föreligger, men vill säga, att mitt huvudintryck av detta är att det är synnerligen svårläst. Det är nästan omöjligt för en utomstående att få någon klar uppfattning av de siffror, som anges i utskottets utlåtande, och detta har säkerligen utskottet självt en känsla av, eftersom det på ett par ställen har använt uttrycket »såvitt utskottet kunnat finna».

Herr talman, jag begärde ordet av en annan anledning. För någon tid sedan har ju ett antal av riksdagens ledamöter företagit en resa med flyg ned till Egypten och flera av oss ha alltså haft tillfälle att företa en lång flygresa. Det kanske då kan vara lämpligt att säga några ord om de erfarenheter, som vi ha haft. Jag inskränker mig till de erfarenheter, som jag har haft, och jag ber att få beröra dem i tre olika punkter.

När jag kom ned till Aten, visade det sig vid ett besök på det amerikanska flygbolagets kontor därstädes, att den biljett som jag hade fått här i Stockholm var oriktigt utställd: dels hade man satt ut den i pund, under det att den skulle ha satts ut i dollars, och dels hade man glömt att uppta en skatt, som de grekiska myndigheterna hade ålagt. Detta resulterade för min del i långvariga förhandlingar — ett par tre timmar — som förstörde mitt uppehåll i Aten. Till slut ordnades saken genom inskridande av ABA-representanterna, sedan vi fått bege oss till ABA:s kontor.

Med anledning härav ställer jag den frågan, varför det inte skulle kunna vara möjligt, att i internationell trafik genom överenskommelse mellan de olika flygbolagen den regeln genomfördes, att en biljett, som utfärdats av ett flygbolag även om den vore i ett eller annat hänseende felaktig, finge ha gällande kraft, oavsett denna felaktighet, så att de andra flygbolagen utan vidare accepterade den och svårigheter för de resande inte behövde uppstå.

Den andra punkten gäller följande. När vi skulle flyga från Aten, råkade ett stort amerikanskt aeroplan snudda vid och skada vingen på det svenska plan med vilket vi skulle flyga vidare. Resultatet blev att vi måste stanna i Aten. Jag måste stanna under ett par dagar, och en dam, som tidigare blivit fräntagen sin plats, måste stanna där under sammanlagt elva dagar. Att det dröjde länge innan reparation kunde ske berodde på att material för re-

Anslag till aktieteckning i aktiebolaget Aerotransport. (Forts.)

parationen måste hämtas från Stockholm. Den frågan inställer sig då, om det inte skulle vara möjligt att genom internationella överenskommelser kunna få reparationsmaterial förlagt till de olika flygplatsorterna, så att reparationer skulle kunna ordnas snabbare.

Den tredje frågan är denna. Olyckshändelsen i Aten visar att flygfältet därstädes var för trångt. Precis samma sak fördröjde oss för övrigt i Rom; vårt flygplan kom inte ut, därför att det där inträffat en kollision mellan ett flygplan och en motorvagn, så att flygplanet blivit förstört och under en och en halv à två timmars tid blockerade den enda väg, varpå vi skulle ha kunnat starta. Det visade sig således, att också detta flygfält var för trångt. Jag tror, att det ur denna synpunkt var synnerligen lyckligt, att vi själva genom beslutet om storflygplatsen ha försökt att åstadkomma större och bättre flygfält här i landet.

Överhuvud taget tror jag man kan säga, att flyget för närvarande är överansträngt och att därför allt, som göres för att på järnvägarna avlasta en del av den internationella passagerartrafiken, är synnerligen välkommet.

Herr **Bergvall**: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga, inte för att beröra det spörsmål, som den siste ärade talaren behandlat, utan i anledning av att jag här har väckt en motion. Inte heller har jag anledning att rikta någon kritik emot utskottets utlåtande — vad utskottet säger i motiveringen innebär, att man på mycket väsentliga punkter godtagit de önskemål och synpunkter, som framförts i motionen. Jag har bara begärt ordet för att understryka, att jag tycker att det är en utomordentligt betänklig sak, när man handskas med statsmedel på ett så lättvindigt sätt som skett i detta sammanhang.

Man kan varken av propositionen eller det föreliggande utskottsutlåtandet få någon riktigt klar uppfattning om hur det har gått till i detta sammanhang. Man vet inte riktigt i vilken ordning de olika åtgärderna vidtagits. Det enda som tycks vara klart är, att innan något som helst bindande uttalande från regeringens sida förelåg, gjorde bolaget beställningar, som måste komma att kräva statstillskott i en mycket betydande omfattning, och det sättet att hantera statliga medel måste ju vara uppenbart orimligt.

Jag är en övertygad anhängare av stor frihet på näringslivets område, och jag menar, att om de statliga bolagen skola kunna sköta sig, måste de också ha stor frihet och kunna drivas med beaktande av affärsmässiga synpunkter. Jag tycker emellertid, att friheten övergått till självsvåld, om ett statligt bolag träffar dispositioner, som detta bolag inte kan finansiera på basis av de ekonomiska resurser, det tidigare fått genom anvisningar från det allmännas sida och genom sin egen rörelse, när det gör beställningar av sådan storlek, att bolaget för att överhuvud taget kunna klara dem måste falla tillbaka på en statlig medverkan, som endast kan lämnas av regering och riksdag.

Jag tror, att detta är en fråga av allmänt intresse, ty skulle det bli en vanlig praxis för de statliga bolagen att handskas i förväg med icke anvisade anslagsmedel från riksdagen på sätt som Aerotransport gjort, tror jag vi äro inne på en mycket farlig väg, som på väsentliga punkter skulle göra riksdagens kontroll och riksdagens makt i anslagsfrågor tämligen illusoriska. Jag betraktar detta fall såsom ett varnande exempel och förutsätter, att saken efter det mycket sträva uttalandet i statsutskottets utlåtande icke upprepas, och jag har därför, herr talman, intet yrkande.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Jag kan inte underlåta att uttala, att jag till fullo delar de betänkligheter, som kommit fram i utskottets utlåtande och som

Anslag till aktieteckning i aktiebolaget Aerotransport. (Forts.)
herr Bergvall här givit uttryck åt. Jag känner emellertid ett behov att ytterligare sätta fingret på en punkt, som förefaller mig utomordentligt anmärkningsvärd.

Det ser ut — om jag läst detta utlåtande rätt — som om det inte bara förhåller sig på det viset, att bolaget i fråga har vidtagit vissa egenmäktiga anordningar, utan att detta också tycks ha skett så, att regeringen har varit däri engagerad. Utskottets utlåtande innehåller nämligen den upplysningen, att beslut om dessa anskaffningar »under hand meddelats chefen för kommunikationsdepartementet». Man anar där bakom, att det har givits något slags medgivande från kommunikationsministerns sida. Men då gör man ju den reflexionen, att så skall det inte gå till; skall det fattas beslut å statens vägnar, skall väl detta ske genom beslut av Kungl. Maj:t, vartill naturligtvis kommer — såsom här har anmärkts — att det inte är nog därmed, utan att härtill också fordras riksdagens samtycke.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 257, med förslag till prisregleringslag; och
nr 260, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1947/48 till luftfartslånefonden;
nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 till luftfartslånefonden; samt
nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av bilbesiktningsmannainstitutionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. skattefrihet för realisationsvinst vid expropriation m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skattefrihet i vissa fall för realisationsvinst vid expropriation m. m., jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 7 mars 1947 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 147, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om skattefrihet i vissa fall för realisationsvinst vid expropriation m. m.

Till utskottets behandling hade överlämnats en i anledning av propositionen väckt motion, II: 356, av herrar *Pettersson* i Dahl och *Nilson* i Spånstad, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte besluta dels att skattefrihet skulle åtnjutas även för ersättning av inkomstförlust, som arrendator erhållit vid avstående av arrenderätt i samband med expropriation eller annan tvångslösen av fast eller lös egendom, och dels att restitution av skatt, som påförts eller erlagts av fastighetsägare eller arrendatorer såsom en följd av uppkommen realisationsvinst vid expropriation eller annan tvångslösen av fast eller lös egendom under åren 1940—1946, måtte införas.

Ang. skattefrihet för realisationsvinst vid expropriation m. m. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 147, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om skattefrihet i vissa fall för realisationsvinst vid expropriation m. m.; samt

2) att riksdagen i anledning av motionen II: 356 av herrar Pettersson i Dahl och Nilson i Spånstad måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning i de hänseenden, som i betänkandet angivits, ävensom för nästkommande års riksdag framlägga de förslag, som därav kunde föränledas.

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Det initiativ, som ligger bakom den föreliggande propositionen, har ursprungligen kommit fram genom en motion, som jag väckte här i kammaren för ett par år sedan, och jag har naturligtvis endast att uttrycka min glädje över att proposition i ämnet, för övrigt sent om sider, har kommit. Det är ju en uppenbart rättvis sak som det här är fråga om.

Emellertid skall jag tillåta mig, herr talman, att i detta sammanhang uttrycka den förhoppningen, att den revision av realisationsvinstbeskattningen, som är under förberedande, snart måtte komma till stånd. Det finns andra fall, där realisationsvinstbeskattningen inverkar på ett sätt, som är mycket analogt med det som man vill rätta till genom denna kungl. proposition.

Jag hade för några dagar sedan tillfälle att tala med en person, som för en sex å sju år sedan blev statstjänsteman på en ort och nu skall flyttas till en annan ort. Han köpte då på den första orten en villa för ett visst pris. När han nu skall förflyttas, säljer han denna villa — alltså sex å sju år, sedan han köpte den — och köper en annan likvärdig villa på den ort, dit han skall förflyttas. Han måste för försäljningen av den första villan erlagga en realisationsvinstbeskattning, samtidigt som han för den andra villan måste betala en summa, som är likvärdig med den, för vilken han säljer den första villan. I det fall, som här är i fråga, kommer med andra ord realisationsvinstbeskattningen att medföra en betydande förlust — jag tror att den uppgår till sex å sju tusen kronor. Det är alldeles uppenbart, att försäljningen i stället borde betraktas helt enkelt såsom ett byte av bostad vid flyttningen till den andra orten.

Jag misstänker att det finns flera andra dylika fall, och därför tillåter jag mig, herr talman, att understryka vikten av att en revision av realisationsvinstbeskattningslagen snarast må äga rum.

Herr **Björnsson**: Jag skall på det livligaste instämma med herr Holmbäck i önskemålet om en rationalisering av realisationsvinstbeskattningen. Det är ju en fråga, som har utomordentligt många aspekter, och ett av de viktigaste skatteproblemen i våra dagar är naturligtvis spørsmålet om beskattningen av den värdestegring, som realkapitalet undergår överhuvud taget. Det har funnits förslag utarbetade om en sådan beskattning, som skulle kunna ordnas på mångahanda sätt. Jag ser, att herr Elon Andersson sitter här och ler — han vet liksom jag att detta är ett svårt kapitel. Men fastän det är svårt, skulle det naturligtvis ha varit utomordentligt lyckligt, om man hade fått en lösning därav, innan frågan blivit så oerhört aktuell som den nu har blivit, då man alltid har att räkna med ett mycket stort motstånd mot rimliga beskattningsregler från folk, som sitter som lyckliga innehavare av sådant realkapital, som har stigit i värde.

Jag vill emellertid säga, att även om det blir en förlust för den där förflyttade tjänstemannen, som måste byta villa, så har han ju ändå haft litet

Ang. skattefrihet för realisationsvinst vid expropriation m. m. (Forts.)
hjälp att täcka denna förlust genom det högre belopp han fått för sin gamla villa. Om han gett 50 000 kronor för den första villan och sedan sålt den för 70 000 kronor, så räcka ju de 20 000 kronor han fått över inköpspriset åtminstone en bit på vägen för att betala skillnaden i inköpspriset för villorna och en god del av skatten — om än bara en bit. Men om han hade fått detta merpris utan någon skattebelastning, hade han fortfarande suttit i okvald besittning av värdestegringen på den nya villa som han hade flyttat över sina pengar på. Problemet är således inte så alldeles enkelt som herr Holmbäck lade fram det.

Jag ber således, herr talman, att få instämma i herr Holmbäcks önskemål, men också från andra synpunkter än dem han lagt på saken.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Om borttagande av friskillingar vid överlåtelse av fastighet m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av väckta motioner om borttagande av friskillingar och därmed jämförliga avgifter, som utgå vid överlåtelse av fastighet i vissa städer.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, I:59 av herr *Lindblom* m. fl. samt II:118 av herr *Johnsson* i Kastanjegården m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande borttagande av friskillingar och därmed jämförliga avgifter, som utginge vid överlåtelse av fastighet i vissa städer, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet anfört bland annat följande:

»Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen utgöra här ifrågavarande avgifter en kvarleva från äldre tider. Avgifterna, som ursprungligen synas ha uttagits för särskilda kommunala behov, torde numera allmänt uppfattas såsom en extra kommunal påлага vid sidan av den för hela riket gällande enhetliga lagfartsstämpeln. Då avgifterna endast förekomma i ett begränsat antal städer ha deras uttagande kommit att betraktas såsom en obillig beskattning av de personer, som nödgas erlagga desamma.

I likhet med motionärerna anser utskottet flera skäl tala för att avgifterna bringas att upphöra. Emellertid torde frågan härom närmast vara en kommunal angelägenhet för de därav berörda städerna. Såsom ovan nämnts ha under senare år avgifterna avskaffats i vissa städer genom beslut av vederbörande kommunala myndigheter. Sålunda ha senast stadsfullmäktige i Borås och Ulricehamn den 17 maj 1934 respektive den 18 juni 1935 fattat beslut om att ifrågavarande avgifter icke vidare skulle utgå i dessa städer. Nämnade beslut ha sedermera med stöd av 74 § lagen om kommunalstyrelse i stad fastställts av Kungl. Maj:t. Den sålunda anvisade vägen för avgifternas avskaffande synes enligt utskottets uppfattning vara att föredraga framför ett av statsmakterna framtvingat avvecklingsförfarande. Detta så mycket mera som de därav berörda städerna vid en tvångsavveckling eventuellt kunna tänkas komma att resa ersättningsanspråk mot staten för de genom avvecklingen mistade inkomsterna. Därest den av utskottet tidigare omnämnda utredningen kommer till stånd, lär den lämpligen kunna upptaga även frågan om ifrågavarande avgifters ursprung och rättsliga natur. Av ovan angivna skäl anser sig utskottet icke kunna tillstyrka bifall till ifrågavarande motioner.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att de likalydande motionerna I:59 av herr *Lindblom* m. fl. och II:118 av herr

Om borttagande av friskillingar vid överlåtelse av fastighet m. m. (Forts.)
 Johnsson i Kastanjegården m. fl. om borttagande av friskillingar och därmed jämförliga avgifter, som utgå vid överlåtelse av fastighet i vissa städer, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr Lindblom: Herr talman! Efter den välvilliga skrivning, som utskottet här givit i detta utlåtande i anledning av motionerna, finns det inte någon anledning för mig att ta upp någon polemik mot utskottet. Jag ber dock, herr talman, att få vid behandlingen av detta utlåtande foga ett par synpunkter.

Utskottet säger, att det i likhet med motionärerna anser, att flera skäl tala för att de ifrågavarande avgifterna bringas att upphöra. Men utskottet menar, att detta är en kommunal angelägenhet och att statsmakterna inte böra lägga sig i den saken.

Det är möjligt att det är den riktiga vägen — jag skall inte diskutera den saken. Jag vill dock betona en sak, som man inte får förbise i detta sammanhang, nämligen att det också är ett stort statsintresse att denna sak regleras. Ty så länge den finns kvar, kommer bildandet av bostadsföreningar fortfarande att äga rum. Detta innebär, att både den skatt, om vilken det nu är fråga, och den vanliga skatten till staten, alltså stämpelskatten, komma att bortfalla, och det gäller således inte bara ett kommunalt, utan även ett statligt intresse.

Man får emellertid hoppas — efter det att utskottet har skrivit på detta sätt i utlåtandet, som jag förmodar att kamrarna komma att antaga oförändrat — att det kommer att verka som en sporre för kommunerna, som hittills inte ha vidtagit ändringar i detta fall, att så snart som möjligt vidtaga sådana ändringar. Det har nämligen i praktiken visat sig, att de ibland äro mycket intresserade av att bibehålla dessa skatter. Men det råkar emellanåt hända, att en kommun av någon anledning kommer att köpa en fastighet, och vips är man på en gång färdig att upphäva bestämmelsen bara för att slippa betala denna skatt. Så har åtminstone inträffat i ett fall, vilket visar, att den ifrågavarande lagstiftningen i fråga om skatten på fastigheter inte är önskvärd.

Herr talman! Jag har inte anledning att ställa något yrkande, jag uttalar blott den förhoppningen att dessa frågor snart måtte vinna lösning i de kommuner, där de fortfarande tyvärr finnas kvar olösta.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stads- hypotekskassa, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 26 maj 1933 (nr 229) angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äkten- skaplig börd, m. m.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1914 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga;

nr 34, i anledning av väckt motion om upphävande av den på interneringsnämnden enligt 6 § första stycket lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt ankommande förhandsprövningen; samt

nr 35, i anledning av väckt motion om införande av skyldighet för hotell och pensionat m. fl. att införa automatisk brandalarm.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Om lokala
utskrivnings-
nämnder vid
sinnessjuk-
husen.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om inrättande av lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen.

Med föranledning av två inom riksdagen väckta likalydande motioner, nr 41 i första kammaren av herr *Lundgren* och nr 75 i andra kammaren av herr *Osterman* m. fl., hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag ville framlägga förslag om inrättande av lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag har inte alls något att invända emot utskottets här föreliggande betänkande. Jag tror tvärtom att det är ett gott och nyttigt initiativ, som här har tagits. Jag har bara begärt ordet för att ge uttryck för en synpunkt, som måhända förtjänar att beaktas vid den fortsatta utredningen av denna sak.

Det är ju meningen att lokala nämnder hädanefter skola övertaga de funktioner, som tidigare ha tillkommit sinnessjuknämnden, d. v. s. att besluta om utskrivning av sinnessjuka. Det är, såsom utskottet anmärker, svårt att bedöma huruvida dessa nya nämnder komma att bli benägna för att liberalt frige folk eller om de komma att vara mera restriktivt lagda. Det kan naturligtvis bli både på det ena och det andra sättet. Är det så, att de äro återhållsamma, finns det möjlighet för vederbörande själv att klaga för att få saken underställd den centrala sinnessjuknämnden. Men om man nu tänker sig, att en lokal sinnessjuknämnd är benägen att se mycket liberalt på dessa frågor och till äventyrs medge utskrivning i sådana fall, där kanske sådan utskrivning ter sig mycket tveivelaktig, därför att vederbörande kan vara rätt farlig för andras säkerhet, hur är det då: finns det då någon möjlighet att få saken ytterligare omprövad?

Utskottet har såtillvida varit inne på detta problem som det har tänkt sig, att överinspektören för sinnessjukvården skulle kunna förbehålla sig att med avseende på vissa sinnessjuka beslut om utskrivning inte skall få fattas utan hans yttrande. Men därigenom beredes ju inte någon stark säkerhet, ty man vet inte, om han gör något sådant förbehåll, och nämnden är inte heller bunden av hans yttrande.

Det förefaller mig, som om det skulle vara önskvärt att starkt överväga, huruvida det inte borde finnas några remedier av en eller annan art mot ett beslut av en lokal sinnessjuknämnd, som går i den riktning, som här har antytts. Man kan tänka sig ett sådant i form av klagorätt, kanske för personer, som stå den sinnessjuka nära och ha ett personligt intresse i frågan, eller möjligen för polismyndigheten eller för sjukhusläkaren eller eventuellt i annan form.

Herr Schlyter: Herr talman! Tanken att decentralisera utskrivningsväsendet i fråga om sådana personer, som blivit av domstol straffrifyklarade eller beträffande vilka det eljest är känt att de begått brott, upptogs först av strafflagberedningen för några år sedan i dess betänkande med förslag till lagstiftning angående abnormbrottsligheten, som förelades 1945 års riksdag och då ledde till vissa reformer på området. Beredningen hade då även upptagit tan-

Om lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen. (Forts.)

ken att ifrån sinnessjuknämnderna decentralisera utskrivningen av de nämnda personerna till lokala organ. Den naturliga uppfattningen torde väl vara den, att beträffande personer som äro intagna på sinnessjukhus bör chefsläkaren på sjukhuset vara den som har avgörandet, när det inte längre föreligger något behov av sinnessjukvård. Det är därför inom läkarvärlden en mycket utbredd uppfattning, att saken helt enkelt kan överlämnas åt sinnessjukläkarnas eget avgörande.

Emellertid tillkom ju på sin tid den centrala sinnessjuknämnden för att i två avseenden uppfylla vissa allmänna önskemål. Å ena sidan — och det var den ursprungliga anledningen till dess tillkomst — skulle den vara en klagoinstans för de intagna, när psykiatrerne vägra utskryva dem. Men när nämnden sedan inrättades, fann man det lämpligt att ålägga densamma även den rakt motsatta uppgiften, nämligen att bevaka samhällets skyddsintresse gent emot farliga intagna, så att dessa icke skulle i förhastande utskryvas på rent vårdmässiga synpunkter.

Dessa två uppgifter för sinnessjuknämnden ha varit rätt svåra att förena, och helt naturligt har det varit den senare — den samhälleliga skyddssynpunkten — som har blivit det överskyggande intresset för nämnden att bevaka. Den har därigenom visat sig mindre ägnad att av de intagna uppfattas såsom en garanti för deras personliga säkerhet. Svårigheten att förena dessa båda synpunkter var väl kanske den ursprungliga anledningen till att man övervägde en decentralisering av själva utskrivningsuppgiften. När det då gällde att tillse på vad sätt det allmännas skyddsintresse skulle kunna bevakas vid sidan om psykiaterns prövning av fallet, så sade man sig, att man borde efterlikna sinnessjuknämndens sammansättning såtillvida, att man borde vid sidan om psykiatern på sjukhuset sätta en representant för domarkären, som ju inom domstolsväsendet framför andra har till uppgift att bevaka dessa skyddsintressen, men också vid sidan om honom en klok och erfaren lekman, som kunde representera andra synpunkter. Dessa två bisittare till psykiatern föresloges alltså och anses alltjämt från deras sida, som sysslat med detta, och nu också från utskottets sida, just som en garanti för skyddsintresset. De äro tillsatta för att gent emot en eventuell släpphänthet från psykiaterns sida med avseende å den intagnes farlighet bevaka det allmännas intresse av att utskrivning icke skall ske i otid.

Strafflagberedningen hade under övervägande, om detta skulle räcka till. Man konstruerade det så, att ifall en läkare ville utskryva, måste han ha stödet av dessa två lekmän, för att utskrivningsbeslutet skulle gälla, när det var fråga om kriminellt farliga personer. Alla tre måste således vara ense om utskrivningen, för att den skall få äga rum. Det förefaller, som om sammansättningen av en psykiater, en domare och en nämndeman skulle innebära tillräcklig garanti för den allmänna skyddssynpunkten.

Emellertid framhöll strafflagberedningen, att det kunde finnas vissa fall, som voro föremål för särskild uppmärksamhet på grund av den intagnes farlighet och där man kunde räkna med att inspektören för sinnessjukvården i riket skulle vara intresserad av att vaka över att utskrivning icke skedde för tidigt. Därför föreslog man, att han skulle få befogenhet att förbehålla sig yttranderätt, innan nämnden beslöt om utskrivning beträffande vissa särskilda individer. Man övervägde, huruvida han skulle ha vetorätt, och man var från början inte alldeles säker på om det behövdes eller inte. Man kom emellertid slutligen till den uppfattningen, att om han bara får tillfälle att göra sina synpunkter gällande, finns det ingen som helst anledning att antaga, att inte denna väl kvalificerade utskrivningsnämnd — psykiatern, domaren och nämndemannen — skulle taga tillbörlig hänsyn till hans synpunkter.

Om lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen. (Forts.)

Alla dessa överväganden inom beredningen, vilka nu återkommit inom utskottet, gå alltså ut på att det icke erfordras någon ytterligare garanti. Skulle det visa sig, att den utskrivne företar sig någonting som indicerar en särskild farlighet från hans sida, inträder ju omedelbart vederbörande organs skyldighet att åter taga honom om hand, och i detta avseende har utskottet i ett annat ärende, väckt genom motioner i båda kamrarna, som kammaren om någon tid kommer att finna, gjort sig till målsman för intresset av positiva åtgärder till skydd för det allmänna mot farliga utskrivna. Jag tror därför att det inte föreligger någon fara för att den av utskottet nu föreslagna åtgärden skall på något sätt äventyra något allmänt intresse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Elowsson, Nils: Herr talman! Den föreliggande motionen får man väl närmast se i belysning av den kritik, som riktats emot en hel del sinnessjukläkare för att de kvarhållit patienter för länge. Å andra sidan har det ju riktats kritik mot sinnessjukläkare för att de ha släppt ut sinnessjuka för tidigt. Att sinnessjukläkarna på detta sätt kommit i en utsatt ställning, har naturligtvis för dem varit mycket pinsamt, men frågan är ju, om man skall i detta sammanhang lätta ansvaret för läkarna, bara därför att de bli utsatta för en omild kritik från tidningarnas och andras sida. Jag tror det vore mycket farligt, om man införde en ansvarsfördelning på det sätt som motionärerna och nu första lagutskottet föreslagit.

Första lagutskottets ärade ordförande framhöll nyss, att denna lokala utskrivningsnämnd, som nu skulle tillsättas, skulle få till uppgift bland annat att skydda samhället, att tillgodose samhällets säkerhetskrav i större utsträckning än det hittills tillgodosetts, förmodar jag. Huruvida detta är avsikten från motionärernas sida, tvivlar jag starkt på, men det skall jag inte diskutera. Det avgörande är emellertid, huruvida de lekmän, som komma att sidosordnas med sinnessjukläkarna, ha någon verklig möjlighet att avgöra, om en person skall skrivas ut eller ej. I detta fall gäller det ju sjuka människor. Man tvingas ju vid alla tillfällen att böja sig för läkaren såsom varande den ende sakkunnige, vilken sjukdom det än gäller. Då måste det väl förefalla ganska underligt, att när det gäller något så svårbedömbart som frågan, när en person icke är vid sina sinnens fulla bruk, de, som skola sitta i en nämnd och se en person en och annan gång, skulle ha större förutsättningar att kunna avgöra, huruvida han bör släppas fri, än den läkare, som har honom under behandling. Jag tror inte det, och därför kan jag i detta förslag inte se någonting annat än ytterligare en utväxt på det krångelsverige som diskuteras så mycket.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Schlyter: Det nu framlagda förslaget har icke, som den siste ärade talaren tycktes anse, någon som helst grund i ett misstroende mot sinnessjukläkarna; snarare skulle man kunna säga, att enligt detta förslag den lokala sinnessjukläkaren får ett större inflytande på utskrivningsfrågornas avgörande än han haft hittills. Förslaget utgör helt enkelt ett moment i strävandet efter decentralisering av avgöranden, som hittills ha träffats i huvudstaden och som på ett mera praktiskt och ändamålsenligt sätt kunna träffas ute i orterna, där vederbörande finnas. När det är fråga om utskrivning på detta område, gäller det ofta för läkaren på platsen att placera en utskrivne i något arbete eller överhuvud taget ordna för honom efter utskrivningen. Det är då i hög grad ändamålsenligt, att ett lokalt organ kan under samråd med dem, som skola komma i kontakt med den utskrivne, ordna detta utan att saken skall ligga hos ett överbelastat ämbetsverk i Stockholm. Om kammaren hade tid att höra på hur det ser ut i sinnessjuknämnden, hur många tusen ärenden den har

*Förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer m. m. (Forts.)**(Gällande lag:)**(Kungl. Maj:ts förslag:)*

till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst tre arbetstagare, häri icke inräknad arbetstagare, vilken användes till arbete som i andra stycket avses. I omedelbar anslutning till rörelse av nämnda slag utövad annan verksamhet, vilken ej bedrivs såsom självständigt företag, skall vid tillämpning av lagen anses inbegripen i rörelsen.

såvitt i rörelsen arbetstagare användes för arbetsgivares räkning till arbete av annat slag än i andra stycket avses. I omedelbar anslutning till hotell-, restaurang- eller kaféerörelse utövad annan verksamhet, vilken ej bedrivs såsom självständigt företag, skall vid tillämpning av lagen anses inbegripen i rörelsen.

4 §.

Arbetsgivare må icke använda arbetstagare till arbete under längre tid än att arbetstiden, raster och måltidsuppehåll oräknade, kommer att under loppet av tre kalenderveckor uppgå beträffande arbetstagare, som har att direkt betjäna allmänheten, till 153 timmar och i fråga om annan arbetstagare till 144 timmar. Arbetstiden må ej något dygn överstiga 11 timmar.

Arbetsgivare må icke använda arbetstagare till arbete under längre tid, raster och måltidsuppehåll oräknade, än 144 timmar under loppet av tre kalenderveckor. Arbetstiden må under en tidrymd av tjugufyra timmar, räknad från klockan 6 på morgonen ena dagen till samma tid på följande dag, ej överstiga 11 timmar.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 408 av herr von Seth m. fl. och nr 409 av herr Dahlgren m. fl.

I motionen II:408 hade hemställts,

dels att 1 § arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer måtte erhålla oförändrad lydelse i förhållande till nu gällande lag,

dels ock att 4 § första meningen samma lag avseende maximiarbetstiden under loppet av tre kalenderveckor för olika personalkategorier måtte bibehållas oförändrad enligt lydelse i nu gällande lag men att andra meningen samma paragraf måtte modifieras såtillvida, att arbetsgivaren erhöles rätt att en dag i veckan utsträcka arbetstiden utöver 11 timmar, exempelvis till 12 timmar.

I motionen II:409 hade motionärerna föreslagit, att riksdagen måtte besluta antaga i propositionen framlagda lagförslag med den förändringen, att 4 § arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer erhöles följande lydelse:

Arbetsgivare må icke använda arbetstagare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 144 timmar under loppet av tre kalenderveckor. Arbetstiden må under en tidrymd av tjugufyra timmar, räknad från klockan 6 på morgonen ena dagen till samma tid på följande dag, ej överstiga 11 timmar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet under åberopande av vad däri anförts hemställt, att riksdagen måtte med avslag å motionerna II:408 och II:409 antaga de genom förevarande proposition framlagda lagförslagen i oförändrat skick.

Reservation hade avgivits av herrar Hagman, Carl Eric Ericsson och Hagård, vilka av angivna orsaker hemställt, att 1 § första stycket och 4 § hotellarbets-tidslagen måtte i enlighet med vad som yrkats i motionen II:408 erhålla följande lydelse:

Förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer m. m. (Forts.)**1 § första stycket.**

Denna lag äger tillämpning å hotell-, restaurang- och kaféerörelse, vari till arbete för arbetsgivarens räkning i regel användas minst tre arbetstagare, häreft icke inräknad arbetstagare, vilken användas till arbete som i andra stycket avses. I omedelbar anslutning till rörelse av nämnda slag utövad annan verksamhet, vilken ej bedrivs såsom självständigt företag, skall vid tillämpning av lagen anses inbegripen i rörelsen.

4 §.

Arbetsgivare må icke använda arbetstagare till arbete under längre tid än att arbetstiden, raster och måltidsuppehåll oräknade, kommer att under loppet av tre kalenderveckor uppgå beträffande arbetstagare, som har att direkt betjäna allmänheten, till 153 timmar och i fråga om annan arbetstagare till 144 timmar.

Under en tidrymd av tjugufyra timmar, räknat från klockan 6 på morgonen ena dagen till samma tid påföljande dag, må arbetstiden ej överstiga 11 timmar. Dock må en gång varje vecka arbetstiden under en sådan tidrymd uppgå till 12 timmar.

Herr Ericsson, Carl Eric: Herr talman! Den proposition, som här föreligger och vilken är tillstyrkt av majoriteten av andra lagutskottet, innehåller en ändring i 1 och 4 §§ i den hittills gällande lagen. Ändringen i 1 § innebär, att de som hittills ha varit fria från denna lags tillämpning, nämligen de, som haft anställda till ett antal av högst två, hädanefter komma att falla under lagen. I 4 § har man föreslagit en ändring av arbetstiden för den personal, som direkt betjänar allmänheten, ifrån 153 timmar under tre veckors tid till 144 timmar.

Mot dessa ändringar ha högerns representanter reserverat sig. Man har gjort det av olika skäl. Det första och principiellt kanske mest viktiga är att man anser, att det under den nu rådande stora bristen på arbetskraft icke bör lagstiftas i en riktning som ytterligare ökar denna brist. Man kan naturligtvis säga, att dessa små företag spela en mycket liten roll ur den synpunkten sett, men vi ha icke kunnat dela den uppfattningen, utan hålla före att även dessa små inskränkningar i rätten att taga ut arbete verka i fel riktning. Jag ser på mitt eget verksamhetsområde, hur man där ifrån statsmyndigheters sida, särskilt arbetsmarknadskommissionens, på ett berömvärt sätt söker få fram arbetskraft i största möjliga utsträckning, emedan man behöver ha tillgång till denna arbetskraft inom näringslivet, men här går man, som sagt, en annan väg och minskar tillgången på arbetskraft.

Vidare finns det i den gällande lagen 4 § sista punkten en bestämmelse som lyder: »Arbetstiden må ej något dygn överstiga 11 timmar.» Det föreslås att denna bestämmelse skall bibehållas i den nya lagen. Under den tid lagen varit gällande har det emellertid visat sig, att denna bestämmelse varit osmidig och vållat besvärligheter. Det vore därför bättre, om man en gång i veckan kunde få en ökning av dessa 11 timmar till 12 timmar. Därigenom skulle man vinna vissa fördelar även för personalens del. Utskottet har icke velat biträda detta förslag, men vi ha framställt det i vår reservation.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr Norman: Herr talman! Det yrkande, som herr Ericsson här framställt, innebär ju att denna lag skall tillämpas under de närmaste tre åren enligt samma grunder som nu äro gällande med den ändringen, som herr Ericsson

Förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer m. m. (Forts.)
i slutet av sitt yttrande talade om, nämligen att man skulle ha möjlighet att en gång i veckan utsträcka arbetstiden utöver 11 timmar.

Vi ha inom utskottet övervägt dessa spörsmål och kommit till den uppfattningen, att lagen bör omfatta ett större tillämpningsområde än förut har varit fallet. Från början har ju arbetstiden för en del av den personal det här är fråga om reglerats av den allmänna arbetstidslagen, under det serveringspersonalen icke haft sin arbetstid lagligen reglerad förrän genom den lagstiftning som vi fingo 1945. Då begränsade man tillämpningsområdet så, att de mindre företagen, som sysselsatte bara ett par arbetare, icke skulle falla under lagen, och det var ju ganska naturligt — ur rättvisesynpunkt bör naturligtvis lagen vara allmängiltig och gälla samtliga de personer som det är fråga om, men när man stiftar en ny lag, försöker man ju gå försiktigt fram.

Nu har den prövats under dessa två år, och det har visat sig, att en stor del av den personal, som är sysselsatt i mindre företag och som sålunda icke fallit under lagen, i alla fall genom överenskommelser i kollektivavtal har inordnats under samma arbetstidsreglering som gäller enligt lagen. Detta tyder ju på att de svårigheter för de mindre företagen, som man här har räknat med, kunnat övervinnas, och jag tror inte att vad reservanterna här anfört beträffande en del av dessa småföretag gäller någon stor social fråga. Det är nog en större social fråga, att personalen kommer i åtnjutande av de förmåner som arbetstidsregleringslagen i detta fall vill skänka.

Den tredje punkten, där reservanterna vilja bibehålla gällande bestämmelser, rör ekonomipersonalen. På den punkten har ju t. o. m. arbetsrådet förordat, att serveringspersonalen skall inordnas under samma arbetstidsbestämmelser som gälla för ekonomipersonalen. Departementschefen har hänvisat till och utskottet har understrukit, att i vissa fall, där det kan yppa sig besvärigheter, kan man komma till rätta med dem genom de dispensmöjligheter som arbetsrådet har. Jag tror att det genom de bestämmelser, som därvidlag finnas, skall bli möjligt att tillämpa den nya lagen utan så värst mycket gnissel och utan större svårigheter.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 13 maj 1932 (nr 107) om häradsallmänningar; och

nr 36, i anledning av väckt motion om statsbidrag till gäldande av vissa kostnader för en laga skiftesförrättning å fastigheten Kuivakangas 26⁴ i Övertorneå socken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten och bokdistributionen i landet.

Om utredning
av förhållan-
dena inom
bokförlags-
verksamheten
m. m.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att första kammaren i anledning av en av fru *Alm* och herr *Aman* inom kammaren väckt motion, nr 5, ville besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten och bokdistributionen i landet.

Reservation hade anförts av herrar *Arrhén* och *Sundelin*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att föreliggande motion I:5 ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Arrhén**: Herr talman! Anledningen till att vid föreliggande utlåtande är fogad en reservation är i huvudsak den, att sedan utskottet tagit avstånd från en av huvudpunkterna i motionärernas framställning, ha vi funnit, att det inte blir så mycket kvar att utreda. Det är nämligen så, att motionärerna ha uttalat vissa sympatier för ett statligt bokförlag och vissa statliga arrangemang i samband med bedrivande av bokförlagsrörelse i landet, och i det avseendet har utskottet sagt sig inte vara övertygat om att ett statsförlag vore den enda eller bästa lösningen på de av motionärerna berörda problemen.

När vi närmare tagit del av motionens innehåll i övrigt, ha vi dessutom trots oss kunna finna, att de mest väsentliga frågorna redan varit föremål för utredning eller också behandlas av pågående utredningar. Vi reserverar ha sålunda i början av vår framställning erinrat om att som resultat av 1944 års folkbildningsutrednings arbete, vilket redovisats i ett i fjol framlagt betänkande, vid denna riksdag framlagts en proposition nr 204. Denna berör närmast folkbildningsarbetet och därmed sammanhängande förhållanden, och man märker som en underton i motionärernas skrivsätt att det i mycket stor utsträckning är på den saken de tänka. Jag vill inom parentes säga, att jag sympatiserar med detta intresse, som i alla avseenden är berömvärt.

Folkbildningsutredningen har påpekat, att den frivilliga folkbildningsverksamheten självfallet är intresserad av så låga bokpriser som möjligt. Men på det området kan en utredning redan sägas pågå, nämligen inom 1945 års lärobokskommitté, och folkbildningsutredningen har ansett, att det vore bäst att hänvisa denna fråga till lärobokskommittén. Statsrådet ansluter sig i propositionen till denna uppfattning, sedan även skolöverstyrelsen förklarat sig vara av samma mening.

Även beträffande den viktiga frågan om bokdistributionen har folkbildningsutredningen uppenbarligen redan gjort de utredningar, som på detta område äro behöfliga, och utredningen har stannat för den rekommendationen, att folkbildningsorganisationerna i samarbete med förlagen böra ordna en försäljningsorganisation, som gör böckerna tillgängliga för varje medborgare på varje plats. Utredningen diskuterar vidare vilka brister, som här föreligga, och konstaterar, att tillgången på böcker till billigt pris redan nu är synnerligen god och att därvidlag åtminstone för ögonblicket inga åtgärder skulle behöva vidtagas. Utredningen säger visserligen också, att en ytterligare utredning rörande bokproduktionen och bokpriserna kan vara av behovet påkallad, men det är ett uppslag som i varje fall statsrådet förklarat sig icke vara beredd att upptaga till bedömande just nu.

Sedan ha vi frågan om »bättre författarvillkor», som det heter i motionen. Därvidlag är det anledning att hänvisa till att förhandlingar för närvarande pågå mellan parterna. Dessa förhandlingar påbörjades, såsom av motionärerna

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.) enligt min mening onödigt insinuant påpekas, för sju år sedan utan att ännu ha lett till något resultat. De påbörjades verkligen 1939, men sedan kom som force majeure det vi kalla andra världskriget, med påföljd, att förhandlingarna inte kunnat slutföras på den korta tid, som tydligen motionärerna hade önskat. Förhandlingarna lades nämligen upp efter vad man skulle kunna kalla en all-nordisk linje. En svensk delegation tillsattes under ledning av excellensen Ekeberg, och delegationen skulle lösa frågan efter nordiska linjer. Nu ha emellertid, så snart förhållandena medgåvo det, förhandlingarna återupptagits, och de pågå för närvarande. I en diskussion i Uppsala den 19 mars i år meddelade en av de mera prominenta deltagarna i dessa förhandlingar, bokförläggare Tor Bonnier, att förhandlingarna kunna väntas bliva slutförda i dagarna. Jag har förvissat mig om att preliminära förslag på området föreligga och att utsikten till en lösning kan sägas vara god.

Det finns ingen anledning för mig att här uppta någon polemik mot vad utskottet skrivit angående ett statligt bokförlag. Däremot skulle det finnas anledning för mig att kort motivera, varför man avvisar en dylik tanke. Jag skulle kunna använda egna ord, men det skulle kanske leda för långt, vilket är en fara vid kamrarnas förhandlingar, och därför skall jag nöja mig med att citera vad chefen för arbetarrörelsens arkiv, fil. doktor Tage Lindbom, i en nyligen utgiven bok har sagt om dessa ting. Han kallar tanken att inrätta ett statligt bokförlag för en »sommarrfluga som kommer att självdö». Det står visserligen inte i boken men är ett uttryck, som han använt i en diskussion vid ett annat tillfälle. I boken heter det: »Skall vi förstatliga bokmarknaden både i dess produktions- och distributionsstadium? Förslag har framförts att helt eller delvis gå i den riktningen. Vad skulle ett statligt förlagsmonopol innebära? Naturligtvis en fiskalisk vinst för staten och eliminandet av alla privata vinster och vinstintressen. Obestriddligen en fördel ur socialistisk synpunkt. Men vilka skulle avgöra vilken slags litteratur, som skulle få tryckas? Svenska akademien? En statlig bokutgivningsnämnd, en kulturkammare eller något dylikt? Tack så mycket. Med all respekt för våra myndigheters sunda förnuft men, vilka skulle vara utrustade med den klokhet att utse statliga literaturolymper, i sin tur utrustade med den klokhet, att de om tjugu år inte stoppade 'förskräckliga' sextioalisters manuskript i papperskorgen? Man må ha vilken uppfattning som helst om den hädangångna tidningen Trots allt! Men hur skulle en sådan publikation kunna startas, om hela den grafiska industrien förstatligades? — — — De fria tankarna måste ha möjlighet att sättas på pränt. Ej heller den kooperativa förlags- och distributionsverksamhet, arbetarrörelsen här rekommenderat, får förkväva även enskilda individers möjligheter att göra sina svaga röster hörda. Här måste råda frihet och fri konkurrens. — — — Beträffande bokdistributionen är det alldeles riktigt, att denna distribution i kooperativ form innebär fördelar, som bl. a. ligger i minskade mellanhandsvinster. Bokförsäljning får inte vara ett helt vanligt agentarbete, det måste också vara ett kulturarbete. Men vad skulle t. ex. ett statligt bokhandelsmonopol innebära? — — — Ett statligt bokhandelsmonopol skulle kunna få den konsekvensen, att ur statsledningens synpunkt 'obehaglig' litteratur bara stoppades för försäljning. Detta räcker för att vi inte skall ge oss in på dylika experiment.»

Jag låter detta vara nog för att ge ett intryck av den inställning som även jag har i denna fråga. I den diskussion om dessa ting, som har förts i pressen och annorstädes under de senaste månaderna, har det visat sig att man, oberoende av politisk mantalsskrivningsort, har givit uttryck för i huvudsak liknande uppfattningar.

Beträffande tanken, att man skulle konstituera någonting, som av motionä-

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
rerna kallas för ett statens bokråd, skulle jag vilja ha en förklaring på vad man därmed avsett. Vid en ytlig läsning förefaller det, som om man avsett ett statligt censurråd eller någonting i den stilen. Jag erinrar mig med association från själva benämningen, att det redan finns ett högsta bokråd, bestående av representanter för bokförläggare och författare men med uppgift att slita tvister dem emellan, efter vad jag kan föreställa mig, mest av ekonomisk art. Det kan ju nämnas i förbigående i detta sammanhang.

Reservanterna utveckla i fortsättningen sina negativa synpunkter och bemöta motionärernas förslag om ett statligt bokförlag — eller statlig tryckericentral eller vad man skall kalla det — för »det officiella trycket». Vi erinra om att det officiella trycket har en ofantlig omfattning. Vi veta att för att vi nu skola inom rimlig tid och utan att kraven på noggrannhet eftersättas få fram detta tryck, måste det lämnas ut till snart sagt hela den grafiska industrien. Vi erinra om att telefonkatalogen trycks i Göteborg, och det skulle kunna andragas flera andra exempel, som visa att inte ens den grafiska industrien här i Stockholm räcker till för att mätta statens hunger på detta område. Skulle man alltså tänka sig, att detta officiella tryck skulle utges från en central, skulle det betyda, att man måste etablera ett fullkomligt jätteföretag. Man skulle i varje fall säkert inte vinna de resultat beträffande noggrannhet och snabbhet, som jag tycker dock måste vara oeftergivliga, och det förefaller också ytterst tvivelaktigt, om ett sådant arrangemang skulle förbilliga trycket med hänsyn till att kostnaderna vid själva starten måste bli mycket stora.

Vidare omnämna vi i reservationen helt kort det av motionärerna med rätta påtalade skoj som många gånger förekommer på bokmarknaden vid utbudande av dyra bokverk. Alla kunna säkerligen instämma i motionärernas erinringar i det avseendet. Frågan har emellertid varit under bedömning vid denna riksdag på grund av en motion, som väcktes i andra kammaren och som berörde den s. k. agenthandeln. Den motionen behandlades av första lagutskottet, och jag deltog vid utskottsbehandlingen av det ärendet. Jag minns diskussionen i utskottet om den saken, och det rådde allmän enighet om att man inte kunde gå fram efter de linjer, som motionärerna hade tänkt sig. Detta blev utskottets mening, och den godtogs av bägge kamrarna.

Det är på dessa skäl, herr talman, som vi reservanter ha ansett, att en utredning på det här området är skäligen onödig, och därför ha vi hemställt om avslag på motionen utan att därmed ha sagt, att inte många av de problem, som motionen upptagit till behandling, äro viktiga och betydelsefulla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Söderkvist: Herr talman! Under de senaste åren har från skilda håll stor uppmärksamhet ägnats monopolbildningar på en mängd områden inom samhällslivet. Utredningar ha igångsatts för att få klarlagt, huruvida karteller och truster bidragit till prisstegringar på olika förnödenheter och för att eventuellt få till stånd åtgärder emot en sådan icke önskvärd verksamhet.

I den fråga, som nu föreligger till avgörande, anse motionärerna tiden inne för en utredning, syftande till att förhindra en trustbildning på den andliga odlingens fält, närmare bestämt på bokproduktionens och bokdistributionens område.

Det konstateras till en början, att nyutkomna böcker såsom regel äro alldeles för dyra, för att de skola kunna bli var mans egendom, något som ju måste betecknas som önskvärd. Det har sagts att den förnämsta orsaken till detta förhållande skulle vara, att vårt språkområde är så begränsat. Givetvis måste förhållandena för en författare inom den engelsktalande världen vara helt olikartade våra, men kvar står dock frågan, em allt som bör göras på detta område är gjort när det gäller att få ned priset på de alster, som kunna betecknas

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.) som »god litteratur». Om det är, såsom motionärerna säga, att en förlagsman på en författarkonferens nyligen yttrat, »att en bok ej finge göras för billig; 10—15 kronor vore lagom», så är det nog utan vidare klart, att just prissättningen måste betecknas som den alldeles avgörande orsaken till de små upplagorna. Den föreslagna utredningen syftar bl. a. till att undersöka, i vilken mån den nu praktiserade bokdistributionen kan vara en av orsakerna till böckernas höga pris. Motionärerna ange distributionskostnaderna till mellan 35 och 45 procent av bokpriset, och då förefaller det onekligen som om denna avans borde kunna ge möjlighet till en justering nedåt. Vid en diskussion nyligen på Publicistklubben medgav en förläggare, att den nuvarande distributionsapparaten ställde sig dyrbar, men han betecknade den trots detta som nödvändig. Dessa kostnader komma i en alldeles särskild belysning, när man hör, att författarna för sitt arbete honoreras med mellan 10 och 16 $\frac{2}{3}$ procent av bokpriset. I detta sammanhang kan understrykas vad som sägs i ett remissutlåtande från Lantbruksförbundets tidskriftsaktiebolag med anledning av denna motion, nämligen att just med hänsyn till »önskvärheten av att den myckna dimbildningen kring bokförlagens verksamhet skingras» kommer under alla förhållanden en utredning av denna fråga att, alldeles oavsett resultatet, bli värdefull.

Reservanternas argumentera emot motionärernas önskemål om ett hel- eller halvstatligt förlag. Reservanten herr Arrhén har här redan påpekat, att utskottet inte helt delar detta önskemål, och jag skulle vilja tillägga, att jag inte tror att motionärerna tänkt sig att ett sådant förlag skulle vara den enda och bästa lösningen av frågan. Emellertid synes mig den slutsats, till vilken reservanterna komma, vara ganska överraskande. De säga, att motiven för startande av ett sådant förlag »av flera skäl icke äro invändningsfria, närmast med hänsyn till de frihetsprinciper på det andliga livets område, som höra samman med ett demokratiskt samhällsskick». Ja, så olika kan man tydligen se på samma fråga. För mig synes det klart, att just de stora bokförlagens dominerande ställning både gentemot författarna och gentemot allmänheten skulle kunna betecknas som en fara »på det andliga livets område» och just framför allt med hänsyn till vårt demokratiska samhällsskick. Att märka är nämligen, att motionärerna såsom ett alternativt tala om »ett med de privata bokförlagen konkurrerande statligt bokförlag eller statligt-kooperativt bokförlag». Det skulle således vara en allvarlig fara för de andliga livsvärdena, om den nuvarande trustbildningen inom bokförlagsverksamheten skulle få en stark konkurrent. Jag skulle tro, att det i fråga om uttrycken »sociala» och »demokratiska» förhåller sig på samma sätt som med en hel del andra främmande ord i vårt språk: när man använder dem, skall man låta dem behålla sin rätta innebörd. Det ha reservanterna inte gjort i detta fall.

Reservanternas vända sig vidare mot de tänkta möjligheterna att staten själv skulle sköta det officiella trycket. Varken utskottet eller jag för egen del vill gå i god för att motionärernas uppslag i alla avseenden äro lämpliga. De torde för övrigt vara anförda endast såsom tänkbara uppslag vid en eventuell utredning. Vi böra komma ihåg, att utskottet endast föreslår »en allsidig och förutsättningslös utredning» och ingenting annat. Jag kan emellertid inte underlåta att påpeka, att när reservanternas skola klargöra, hur komplett olämpligt det vore, om staten själv skulle ombesörja det officiella trycket, ta de ett sådant exempel som riksdagstrycket. Även om man medger, att vad reservanternas anförda i fråga om detta tryck i huvudsak kan vara riktigt, så böra vi väl å andra sidan kunna medge, att det finns massor av annat tryck — blanketter och annat — som inte alls är av samma brådskande art som riksdagstrycket. Men även detta exempel är säkerligen endast nämnt såsom något, som *möjligen* kan diskuteras inom en utredning.

När det i detta sammanhang av reservanternas och andra hänvisats till den

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
pågående utredningen om ett statligt läroboksförlag, vill jag endast säga att enligt utskottets mening har denna motion och den här föreslagna utredningen ingenting med den pågående läroboksutredningen att skaffa. Det är två skilda frågor, som knappast ha mera gemensamt än det eventuella namnet »statförlag».

Endast en sak till skulle jag vilja beröra. Det har sagts i diskussionen om denna motion — det sades bl. a. vid Publicistklubbens möte — »att statens uppmuntran av litteraturen bör ske genom att staten åtar sig en större del än nu av det mecenatskap, som troligen alltid kommer att vara en förutsättning för litteraturutövningen». Det är kanske knappast vare sig möjligt eller önskligt, att staten helt skulle dra sig undan detta mecenatskap, men jag tillåter mig dock starkt tvivla på att dessa anslag ens för författarna äro den lämpligaste statliga åtgärden. Det *kan* ligga den faran bakom större statliga anslag för detta ändamål, att förlagen i ännu högre grad än vad nu är fallet känna sig befriade från ansvaret för författarna. Vid bestämmandet av honoraren kunna förlagen komma att ta hänsyn till det statliga bidrag, som eventuellt kan utgå till författaren, med påföljd att honoraret minskas. Det riktiga bör väl vara att författaren liksom alla andra yrkesmän betalas för sitt arbete och inte att han skall ställa sitt hopp till ett mer eller mindre av nåd givet statligt bidrag.

Jag har avsiktligt avstått från att uppehålla mig vid frågan om förlagens vinster. Endast så mycket skulle jag vilja säga, att förlagen torde ha mycket stora ekonomiska möjligheter och mycket större moraliska skyldigheter än staten att på ett verksamt sätt uppräda som mecenat mot sina författare.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru Lindström: Herr talman! I egenskap av motionär i den fråga, som vi nu behandla, vill jag först tacka utskottets majoritet för det positiva intresse den visat, när den tillstyrkt motionärernas hemställan om en allsidig och förutsättningslös utredning av förhållandena på bokmarknaden, en utredning, som herr Arrhén nyss gjorde sig så mycken möda att påvisa obehövligheten av. Att jag ingalunda blivit övertygad av hans bevisföring, är väl naturligt, och jag hoppas att inte heller kammaren skall bli det.

När man läser reservationen till utskottsutlåtandet, vilken dock är rätt hovsamt hållen i jämförelse med det motstånd mot varje slag av utredning i ämnet, som den borgerliga pressen givit så irriterade uttryck för under den senaste tiden, så undrar man nog vad det egentligen är som bokförläggarkretsarna äro så oroliga för. Bokcensur, socialisering av bokproduktionen och hot mot den andliga friheten äro spöken som här manats fram, men tro vederbörande själva på dem?

Motståndarna till en utredning ha skjutit i förgrunden möjligheten av ett statligt bokförlag, i vars skugga alla privata förlag skulle tvina bort — ett statsförlag med politisering och likriktning av litteraturen till följd och med »sannolik risk», som det så förnumstigt heter i reservationen, för en oproportionerligt stor arbetsledar- och redaktionspersonal. Utskottets ärade ordförande har redan påpekat, att i den socialdemokratiska motionen icke yrkas på något statsförlag. Möjligheten av ett med de privata *fritt konkurrerande* statsförlag — det är alltså icke skymten av någon monopoltanke i det sammanhanget — nämnes bara i förbigående som ett uppslag, värt att undersöka bland de övriga uppslag som föras fram. Sådana uppslag äro ett statligt-kooperativt förlag i anknytning till folkrörelserna, och ett bokråd med insyn i förlagsverksamheten, ett slags kontaktorgan, herr Arrhén, mellan den bokläsande allmän-

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.) heten och bokförlagen. Men om samtliga dessa uppslag gäller, att de skola prövas först i andra hand, sedan man genom en utredning av förhållandena på bokmarknaden klargjort att åtgärder äro behövliga.

Nu säger Svenska bokförläggareföreningen i det yttrande, som citeras i utskottets utlåtande, att »den svenska förlagsverksamheten måste anses tillfredsställande ha fyllt och fylla sin uppgift såväl gentemot allmänheten som gentemot de svenska författarna». Föreningen avstyrker därför förslaget om en utredning. Till detta vill jag i min tur säga, att om en utredning skulle visa, att allting verkligen är så tillfredsställande som man säger, så behöver man ju inte frukta, att utredningen skall mynna ut i pinsamma åtgärder av något slag. Att man faktiskt är så rädd för en utredning, har gjort mig och flera med mig mer misstänksamma än vi varit från början.

Nog finns det saker och ting som det inte förefaller att vara så alldeles välbeställt med. Man har sagt att böckerna inte kunna göras billigare än nu, men de större bokförlagen redovisa en avkastning på 25—100 procent på grundkapitalet. Det största bokförlaget, som ger ut ca 300 böcker om året, har enligt uppgift en halv miljon kronor i årsvinst. Nöjde man sig med hälften av denna vinst, förefaller det, som om var och en av de 300 böckerna skulle kunna förbilligas med en tusenlapp, vilket kanske skulle göra lite även på varje exemplar. Men kanske detta är fel. Kanske bokförlagens allmänna lönsamhet är för vackert utmålad i deras balansräkningar och kanske en utredning skulle visa att vid kalkyleringen bokprisen inte kunna sättas lägre utan att, såsom Dagens Nyheter skriver, skattemedel måste tillgripas. Men i så fall kommer ju en utredning att kunna rehabilitera bokförlagen och skingra besvärande misstankar. Under sådana förhållanden tycker man att utredningsförslaget borde hälsas med tillfredsställelse.

Herr Arrhén och den andre reservanten i utskottet mena, att en utredning är överflödig, eftersom folkbildningsutredningen har avgivit ett betänkande och läroboksutredningen håller på med ett. Utskottsordföranden har redan bemött reservanterna vad läroboksutredningen beträffar. Det förhållandet, att den andra av reservanterna återopade utredningen, folkbildningsutredningen, inte för närvarande funnit behov av statligt stöd för utgivande av klassiska författares verk i prisbilliga upplagor, göra reservanterna ett stort nummer av. Folkbildningssakkunniga ha emellertid funnit — och herr Arrhén var ärlig nog att citera det — att ytterligare utredning rörande bokproduktionen och bokpriserna är av behovet påkallad. Men eftersom ecklesiastikministern inte varit beredd att taga ställning till detta i proposition nr 204 till årets riksdag, skall tanken på en utredning skrinläggas helt och hållet, mena reservanterna. Jag tycker det är ganska festligt att se vilken suveränitet man på borgerligt håll vill utrusta vår socialdemokratiska ecklesiastikminister med. Att han kan ha funnit det vettigt att invänta riksdagens ständpunktstagande till den motion, som vi behandla i dag och som var känd när propositionen skrevs, det vill man tydligen ogärna tänka sig.

Att bokpriserna på det hela taget diskuteras, borde man väl ändå inte ta så illa upp, tycka vi. Boken är inte en handelsvara, vilken som helst, utan en förmedlare av kulturen åt folket, och ett direkt samband mellan hemmens inkomstnivå och hemmens bokbestånd har kunnat påvisas. Senast för en månad sedan kunde Aftonningen i sin undersökning över stockholmarnas levnadsvanor påvisa ett sådant samband. Inom den lägsta inkomstgruppen bland stockholmarna saknade man helt och hållet böcker i 18 procent av hemmen, men hembibliotekens storlek ökade stadigt med stigande inkomster för familjerna: i den näst högre inkomstgruppen var det bara sju procent av hemmen som saknade böcker, och inom den högsta inkomstgruppen var det minsta bok-

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
beståndet 40 böcker. Som stickprov betraktad är denna undersökning inte utan värde.

Utredningen bör också taga sikte på det nuvarande distributionssystemet. Det är svårt att förstå, när motståndarna till en utredning säga att det är bra som det är på det området. Rent objektivt måste man väl ändå erkänna, att det är för litet med 400 bokhandlare i ett så glest befolkat land som vårt och att det kan vara lämpligt att undersöka, hur bokdistributionen skall kunna effektiviseras. Härvidlag har t. ex. Finland åtskilligt att lära oss, skulle jag tro. Där ha de finska folk- och bildningsrörelsernas förlag Tammi, som började sin verksamhet så sent som år 1943, redan åstadkommit förvånansvärt bra ting — det har redan bland annat grundat över 300 bokagenturer på sådana orter i landet, där avståndet till närmaste bokhandel är minst tio kilometer. Enligt en uppgift, som jag visserligen inte har haft tillfälle att kontrollera men som jag har funnit i tryck, medger inte det svenska bokhandlssystemet att folkrörelserna hjälpa till med spridning av goda böcker; de kunna inte liksom bokhandlarna få återförsäljningsrabatt på böckerna, hur stora partier de än köpa. Och det måste väl ändå vara ett allmänt intresse, inte minst för landsbygdens folk, att bokdistributionen blir effektivare.

Till sist några ord om reservanternas ideologiska invändningar mot tanken på ett konkurrerande statligt bokförlag, respektive på ett statens bokråd med uppgift att tillvarata det allmännas intressen — om ett sådant arrangemang skulle finnas lämpligt efter en utredning. Det skulle strida, heter det, mot »de frihetsprinciper på det andliga livets område, som höra samman med ett demokratiskt samhällsskick». Nog förefaller det mig ganska våghalsigt att ta så stora ord om frihet i munnen, när det nyligen har avslöjats, hurusom ett av våra största bokförlag har vägrat att utge två böcker av en bland våra mera bemärkta författare under åberopande av det ryska angreppet mot Finland och bemålde författarens enligt förlagets mening alltför radikala inställning. Det är den mångbeprisade andliga friheten!

Även om Dagens Nyheter skulle ha rätt i att herrar Åman och Severin och den, som nu har ordet, äro »politiskt slätkammat folk», som — emedan vi inte gjort oss kända som »kulturförespråkare av rang» — inte begripa oss på de förhållanden som vi vilja omgestalta, så begripa vi ändå så pass mycket, att om förläggarna verkligen känna sin sakliga ställning stark, borde de vara intresserade av ett klarläggande, en allsidig och förutsättningslös utredning, som här föreslås.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nerman: Herr talman! Det är främst två stora syften som man vill befördra i föreliggande motion nr I: 5 liksom motionen nr II: 53 — produktion av god, billig litteratur till största möjliga antal medborgare och åstadkommande av en bättre ställning för författarna, en samhällsgrupp som onekligen är betydligt sämre ställd än de flesta.

Ser man närmare på möjligheterna och på synpunkter och yrkanden, så blir emellertid ärendet inte så alldeles enkelt. I den motion, som vi ha att behandla här i kammaren i dag, har det visserligen inte direkt yrkats på ett statsförlag, men där har dock ifrågasatts eventualiteten av »ett med de privata bokförlagen konkurrerande statligt bokförlag» eller av ett »statens bokråd» för övervakande av den privata företagsamheten på området. På ett statligt bokförlag vill jag bestämt yrka avslag redan från början och principiellt. Och då tanken är rätt gängse på sina håll, skadar det inte att man här tar upp saken principiellt.

Både som yrkesman och som socialist är jag misstänksam mot staten. Vi ha flera exempel på statsförlag, och alla äro de avskräckande. Hitlertysklands

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
statsförlag hade säkert inga sympatisörer i den svenska riksdagen, och den statliga förlagsverksamheten i Sovjetunionen är nog inte heller så tillfalande för andra än de rättrogna och välsinnade — vad som har gjorts från statens sida i Sovjetunionen för spridning av ryska klassiker i billiga upplagor är däremot ytterligt berömvärt. Men att det inte finns någon möjlighet för dem, som inte foga sig efter de maktägande i en diktatur, att få ut sina skrifter där, den saken böra vi vara på det klara med. Jag är övertygad om att jag inte skulle ha lika lätt att få ut mina dikter i Sovjetunionen som t. ex. herr Linderot skulle ha, om han till äventyrs skulle kläda sina tankar i lyrisk dräkt — ja, det finns kommunister som göra det och göra det utmärkt, t. ex. en av under-tecknarna av motionen II: 53; han är en god litteratör, känd genom radio. För fria författare är nog den borgerliga demokrati här i landet trots allt förmånligare.

Jag har också personlig erfarenhet, inte direkt av statsförlag, men av statlig övernakning av det fria ordet; jag minns, hur till och med under en samlingsregering med deltagande av icke mindre än fyra demokratiska partier det fria ordet behandlades år 1940. Transportförbudet den gången drabbade ju för övrigt inte bara den lilla demokratiska kamptidning, som jag hade glädjen att ge ut, utan också hela den kommunistiska pressen, vilket kanske kommunisterna ha skäl att komma ihåg i föreliggande sammanhang. Och det går inte att förneka, att det fria ordet saknas i en hel rad stater i öster i dag; det saknas i den s. k. statsnyttans intresse, och det är för mig inte det högsta intresset. Statsingripanden då det gäller folkets materiella nödtorft må så vara, men statligt förmynderskap på det andliga området är inte tilltalande. Staten bör man inte släppa för nära inpå sig.

Detta principiellt. Vad så läget i fråga om bokproduktion och bokdistribution i Sverige beträffar finns där en hel del att betänka. Det har sagts — inte i motionen, men på annat håll — att det skulle råda monopolställning för ett fåtal stora förlag. Det är nog inte riktigt. Vi ha flera andra, t. ex. ett stort kooperativt förlag, och det har i dagarna försports, att Ica-förlaget i Västerås i höst ämnar börja sälja klassiker, svenska och utländska, för 1: 50 per volym — alltså prima andlig kost tillsammans med lekamliga livsmedel — i sina 10 000 butiker landet runt. Det är ett prisvärt företag och även ett bevis för att vi inte ha bokförlagsmonopol här i landet. En annan sak är, att det fordras mycket pengar för att starta ett förlag; vi kanske kunna säga att vi leva i ett samhälle, där penningen har ett visst monopol.

Om vi nu tänka oss ett statsförlag, så skulle det bli ett statens affärsdrivande verk; det skulle visserligen inte drivas för profit, men det måste ändå drivas affärsmässigt. Det skulle väl ha en statligt tillsatt förlagsstyrelse. Vem skulle granska och antaga manuskript? Skulle det göras av en nämnd med kvalificerad majoritet eller med enkel majoritet? Statsförlagets verksamhet, ävensom valet av litteratur, skulle självfallet granskas av riksdagen. Det var tur för Gustaf Fröding att det fanns fria förläggare på 90-talet, då han gav ut sin klassiska Morgondröm. Statens inställning till den var ju allt annat än uppmuntrande. Och så mycket är säkert, att den unga experimentdiktningen inte skulle ha några chanser hos ett statsförlag; den saken skulle inte bara, låt oss säga, bondeförbundets riksdagsmän utan även andra partiets representanter sköta om. Och en debatt här i kammaren varje år i samband med statsförlagets budget och avhandlande surrealism, existentialism och annan litteratur, som har med invärtes sjukdomar att göra, skulle ju bli rena parodien. Hade vi sedan ett djärvt statligt förlag, så kunde det hända att vi hade fått diskutera Camera obscura, och då vore ju cirkusen färdig.

Nej, den unga experimentdiktningen bör be Gud bevara sig för ett statligt

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)

förlag. Den enda möjligheten den har att bli tryckt är helt säkert att det finns privata bokförlag, som rent av spekulera i den, liksom andra affärsmän spekulera i de moderna vårhattarna. Ett statligt förlag skulle alldeles säkert bara ge ut det allmänt erkända, i stort sett det i varje tidsskede menlöst konventionella. Men i den mån det också skulle kunna tänkas ge ut det bästa av det nya, skulle ju å andra sidan de privata bokförlagen utan tvivel bli tvungna att ge ut så mycket mera av dålig litteratur, så mycket mera av sensation och av den banala mat som folk vill ha.

På tal om de höga priserna på en del böcker vill jag säga — utan att försvara dem — att det är märkvärdigt hur svårt det är för folk att ge tolv kronor för en bra bok och hur lätt det samtidigt är att ge tolv kronor — om det nu är den summan — för en liter brännvin.

Om det finnes ett statsförlag, hur skulle det då gå, ifall det inträffade ett val, som gav staten en ny regering? Skulle den nya regimen avspeglas också i statsförlagets varor? Det förefaller naturligt och riktigt. Man har i det hänseendet ingen uppmuntrande erfarenhet från öster. Där sker det då och då en inrikespolitisk frontförändring, och då få press och litteratur en åthutning, att de äro för borgerliga — de äro under alla förhållanden för borgerliga. Då försvinna vederbörande; vart de ta vägen, kan en bättre expertis än min säga.

Det är möjligt att man kan få en del författare att svänga efter statspiskan, men jag betackar mig både som författare och som socialist. Antag t. ex. att det nya förbund, som började ingås i går mellan Filadelfia och kommunisterna, en dag skulle bilda regering här i landet. Då gratulerar jag oss till den nya litteratur vi skulle få från statsförlaget.

Om vi nu äro på det klara med att författarna ha det mycket svårt här i landet, så är det emellertid en synpunkt hos motionärerna i fråga om författarnas möjligheter att bli tryckta och i fråga om förlagens behandling av det nya och originella, som jag tyvärr måste opponera mot. Det säges i motionen I: 5: »Vår nationella kulturskatt får inte sakna tillskottet av de originella och exklusiva författares verk, de geniens och banbrytares opus, som genom sina åsikter och sin form inte passa de affärsmässigt drivna och bedömande bokförlagen och följaktligen ha små chanser att bli tryckta.» Det där tror jag inte på. Jag tror inte att det ligger så värst många snilleverk oförstådda och outnyttjade i skrivbordslådomna. Sanningen är i stället snarare den, att i våra dagar, när förlagskapitalet har upptäckt att demokratiens frammarsch har skapat en större läsande publik än som fanns förut, så slåss i stället förläggarna om de nya märkena, som ju kunna komma att ge pengar — man kan aldrig veta. Man ser alltså rent affärsmässigt på saken. Man har ett stort urval — det nämndes nyligen i en debatt, att det varje år sändes in ungefär 1 000 skönlitterära manuskript till förlagen. Alla önskvärda experiment i abnormiteter komma ut i tryck. Jag vet sannerligen inte vad det skulle vara för underliga saker som inte skulle kunna tryckas i dag. Dessutom ha de stora förlagen de stora tidningarna, där tillbörlig vän- och kottterikritik försöker haussa upp upplagorna så gott det går. Man söker faktiskt i denna dag med ljus och lykta efter snillen. Man arrangerar pristävlingar med furstliga priser. De mest sällsamma romaner prisbelönas och äro — i varje fall för en säsong — världslitteraturens mästerverk, åtminstone enligt de förlag, där de ha givits ut. Nej, oförstådda genier och banbrytare i vår tid, det tror jag inte på.

Man frågar sig också: skulle det verkligen ligga i ett statsförlags intresse och inom ramen för dess förmåga att belala sina författare extra bra? Statens intresse för den kultur, som inte är direkt matnyttig, har väl knappast pekat åt det hållet, men jag nämner på regeringssidan med respekt den nuvarande ecklesiastikministern och hans föregångare. — I den här detaljen har det sagts

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.) från förläggarghåll, att finge vi ett statsförlag, skulle de privata förlagen utan svårighet kunna hålla kvar sina författare genom att förbättra deras villkor och ge dem förmåner, som staten inte skulle kunna ge. Det är också jag ganska säker på. Vi ha sett, hur privatföretagen med högre löner ha lockat till sig stats- och kommunaltjänstemän, som äro av värde t. ex. vid taxering och dylikt.

Alltså: av olika skäl, principiella som praktiska, vill jag bestämt avstyrka tanken på ett statsförlag för skönlitteratur. Jag tror inte heller på ett statligt förlag i konkurrens med de privata. Hur känslig man på kulturellt socialistiskt håll är i det avseendet, framgick ju av det citat, som herr Arrhén nyss läste upp ur en bok av arbetarrörelsens arkivs föreståndare, doktor Lindbom, där denne säger att det måste råda frihet och fri konkurrens. Vi socialister äro, som man hör, inga statsslavar.

Å andra sidan vill jag peka på vad en kooperativ förlagsverksamhet, väl skött, kan åstadkomma. För 20 år sedan startade i Tyskland en bokkooperation, Büchergilde Gutenberg. Den flyttade undan Hitler till Schweiz och har nu 100 000 medlemmar, detta i ett trespråkigt land med mindre folknúmer än Sverige. Man trycker böckerna på tre språk men kan ändå hålla låga priser. Varje medlem måste köpa fyra böcker per år, fritt valda bland 60 böcker varje år. — Vi kunna också peka på vårt svenska kooperativa förlags billiga böcker.

Om jag inte tror på statligt bokförlag annat än i fråga om riksdagstryck och officiella betänkanden — redan i fråga om läroböckerna är jag ganska misstänksam — kan jag däremot mycket väl tänka mig att staten ingriper stödjande i vissa fall av bokproduktion liksom annan produktion. Staten anslår sedan länge medel till levande författare, och jag finner det fullt befogat, att den också anslår medel för att möjliggöra utgivning av riktigt billiga klassikerupplagor. Norges storting anslåg år 1900 20 000 kronor åt ett privat bokförlag för utgivning av Snorre Sturlasons Kongesögår i 70 000 exemplar, en praktsak med klassiska illustrationer och omfattande 844 sidor för 1:90 häftad och för tre kronor elegant bunden; penningvärdet var visserligen ett annat då än nu. Bland annat den utgåvan gav mig uppslag till en motion i andra kammaren år 1920 — eftersom jag inte tillhörde riksdagen själv då, väcktes den av Ivar Vennerström — en motion, i vilken det begärdes utredning om statsanslag för utgivande i billighetsupplagor av våra då ofantligt dyra klassiker. Motionen slog väl ut och gick igenom i bägge kamrarna, men sedan låg den hos regeringen — flera regeringar — i tio år, till dess den år 1930 på ecklesiastikminister Stadeners förord förklarades »icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd». Så kan man bli behandlad av staten, trots riksdagens beslut. Men vad klassikerna beträffar är det verkligen av vikt att de spridas i en tid som vår, som är så rik på litteratur men så fattig på stor dikt. Motiv ha ju diktarna som aldrig förr, men vad man ännu saknar är avståndet, perspektivet. Klassikerna äro mer än någonsin ett livsbehov i vår tids kulturskymning.

Jag tror också det vore klokt att låta reda ut förhållandena på bokmarknaden, och det av flera skäl. Det svenska förlags- och bokhandelssystemet är föråldrat, om ock historiskt förklarligt. Jag talar här både som författare, i någon mån bokförläggare under krigstiden och bokhandlarson. En bättre distributionsapparat skulle ge större möjligheter till folkets litterära berikande. Det behöver också skapas klarhet om hela bokförlagsverksamheten redan av den anledningen, att det ständigt klagas från författarnas sida — och inte med orätt: honorarfrågan är värd att bli synad närmare, likaså reklamfrågan — inte bara frågan om reklamen i pressen, utan också frågan om utrymmet i bok-

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
lädsfönster och på boklädsdiskar, något som icke-författare kanske inte så ofta tänka på — och beträffande antologierna äro förhållandena oeffterrättliga. Författarna ha nu som alla fria yrkesutövare svårt att samordnas och få sina yrkesintressen bevakade, men en översyn över läget är första villkoret för en bättring, och en utredning är därför behöfelig.

Det finns alltså skäl att bifalla motionen I: 5. Reservanternas invändning, att en utredning vore farlig för vad man kallar »frihetsprinciperna på det andliga livets område», håller icke streck. Den har redan av två talare förut tagits upp, och jag skulle vilja veta: vilka frihetsprinciper skulle fara illa av en utredning och av dagsljuset?

Det är av stort allmänt intresse att få hela frågan om den svenska bokspredningen och författarnas ställning grundligt klarlagd. Jag kan inte förstå annat än att det måste bli till gagn både för författarna, för publiken och för förläggarna. Jag tror också, att man därmed skall få lättare att göra förläggarna rättvisa, där de ha rätt. Som författare borde jag kanske inte säga att de ha rätt, men som riksdagsman och författare samtidigt bör man kanske ändå säga att de ha rätt i varje fall i fråga om vissa saker och att de under alla förhållanden ha rättighet att lägga fram sina synpunkter. Med säkerhet kommer man att finna, att den största, den grundläggande svårigheten är ett faktum som tyvärr är omöjligt att ändra, nämligen det faktum, att svenska språket talas av så få människor här i världen. En världslyrkens mästare som Gustaf Fröding kan teoretiskt nå totalt ca femton miljoner människor — våra nordiska grannar inräknade — medan t. ex. en banal engelsk poet teoretiskt kan nå väl 30 gånger så många.

På här anförda skäl anhåller jag om bifall till utskottets krav på en allsidig och förutsättningslös utredning.

Herr Lindström: Herr talman! Jag instämmer i allt väsentligt i de principiella synpunkter, som min vän på stockholmsbänken här nyss framfört. Jag väntade mig emellertid, att resultatet av hans allmänna syn skulle bli ett yrkande om avslag även på utskottets förslag i den föreliggande frågan.

Herr Nerman polemiserade skickligt och riktigt mot tanken om inrättandet av ett statsförlag. Motionärerna och utskottsmajoritetens talesmän äro också mycket angelägna att poängtera, att de icke sträva efter något statligt bokförlag. De vilja, såsom de så tydligt stryka under, tills vidare bara ha en utredning om bokdistributionen.

Jag vill, herr talman, fästa uppmärksamheten på den risk för ett fritt andligt liv i vårt land, som kan ligga redan i detta yrkande, som kan gömmas bakom en utredning. Staten kan därigenom få ett finger med på detta område. Om utredningen skall lämna något rimligt resultat, måste staten ingripa, och om staten ingriper, måste det väl nästan axiomatiskt leda till att staten skaffar sig ett inflytande på detta viktiga område av kulturlivet. Jag anser överhuvud taget att staten här skall hålla sig utanför, att staten skall låta denna ömtåliga och i så hög grad individuella sak ordna sig fullt fritt såsom hittills har skett.

Det är mycket vackert och kanske också delvis riktigt, vad herr Nerman säger om författarnas ställning, om deras ekonomiska svårigheter, men när herr Nerman nu så energiskt och riktigt hävdar, att staten icke skall ingripa genom att skapa ett statligt bokförlag, vad skall då staten göra genom att det kommer någonting annat än det som existerar till stånd på bokhandelsmarknaden? Jag kan inte förstå annat än att det i denna tanke, som jag nyss nämnde, ligger fullkomligt lika stora principiella risker som det ligger i tanken på ett statligt bokförlag.

Från vulgära synpunkter kan man kanske säga, att vad jag nu hävdar inte

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.) är några socialistiska tankar. Man säger att det väl är helt naturligt för en socialist att ivra för att staten skall få så stort inflytande på alla områden som möjligt. Herr Nerman har redan sagt, att det inom den socialistiska åskådningen inte finns någonting som tvingar någon av dess anhängare att på alla områden hävda, att staten skall ha det utslagsgivande ordet. Socialismens största profeter, såsom de gemenligen bruka kallas, Karl Marx och Friedrich Engels, voro ju i sin åskådning närmast statsfientliga och drömde om ett samhälle, där staten inte skulle ha någon funktion alls. Det är enligt min övertygelse en utopi att tänka sig ett statslöst samhälle, men det kan i detta sammanhang vara av ett visst intresse att peka på att de som mer än några andra utformat den moderna socialismens tankar just hade dessa uppfattningar om det slutliga samhällsidealet, att staten skulle dö bort, såsom Friedrich Engels skrev i ett berömt arbete. Det är inte bara socialismens klassiker som ha hävdat dessa uppfattningar. Jag påminner om att en socialist, som har levat ända in i våra dagar, Hjalmar Brantings kampbroder för den internationella socialismen, belgaren Emile Vandervelde, för ett tjugotal år sedan gav ut en bok med den betecknande titeln »Socialismen mot staten», i vilken han bestämt hävdade att socialismens grundtanke inte var skapandet av något statstvång, utan den största möjliga frihet för personen gentemot staten.

Jag har velat säga detta för att poängtera, att jag, när jag här talar för vad jag skulle vilja kalla den absoluta andliga friheten, inte begår någon synd mot den samhällsuppfattning, som jag i hela mitt liv har kämpat för och som enligt min syn i sina väsentliga drag är riktig, ja, till och med oemotståndlig.

Det har under de senaste åren talats mycket om Krångelsverige. Jag försvär mig inte på något sätt åt detta slagord, men även från regeringens sida har det betonats, att man är med på att avveckla det krångel, som alltför mycket fångslar medborgarnas liv. Jag hoppas att regeringen skall ha framgång i dessa sina strävanden, och jag betonar i sammanhang härmed, att det väsentliga, det grundläggande och det mest bärande, är att man bevarar den andliga friheten och så mycket som möjligt försöker att undvika att blanda sig i det som djupast rör personligheten.

Jag vill också, herr talman, säga att jag förvånar mig över det schablonmässiga sätt på vilket man resonerar om böcker. Människans val av andliga ledare, av andliga riktlinjer, är ju i allra högsta grad personligt. Den som har samlat sig ett eget bibliotek — jag hör lyckligtvis till den gruppen av medborgare — vet att vartenda val av bok är ett personligt avgörande, i de allra flesta fall ett mycket kärleksfullt avgörande. Man går inte och köper en bok för att den har distribuerats på ett visst sätt eller för att den har kommit ut på ett visst förlag, utan därför att man känner ett individuellt behov av att ha den. Man kan gå på antikvariat och plocka ihop böcker otroligt billigt. Man köper klassiker i till och med goda upplagor för en förvånansvärt liten penning.

Det är en mekanisk syn på de andliga behoven, herr talman, när man tänker sig att här på något sätt göra en offentlig inrättning eller ha offentliga bestämmelser för hur man skall mata människorna i andligt avseende. Hela min varelse uppreser sig mot varje tanke åt det hållet, och därför att utskottets förslag går i den riktningen, yrkar jag avslag på detsamma. Jag anser att man inte skall ge ett finger, nej, inte miljondelen av ett finger, åt spekulationer i denna riktning.

Jag är, herr talman, övertygad om att därest kammaren avslår utskottets förslag kammaren gör en demonstration för den andliga friheten, som i fortsättningen kan bli värdefull och som också kan värna kammaren mot mycket

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
av det tal, som går ute i landet, att vi här äro bundna till händer och fötter, att vi inte ha några egna tankar och att vi vilja stöpa allt i en form.

Herr talmannen förstår vad jag syftar till med detta anförande. Jag syftar till att yrka avslag på utskottets förslag.

Häri instämde herr *andre vice talmannen*.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas herr statsrådet Sköld att avlämna kungl. propositioner m. m.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade
dels Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 258, angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; och
nr 266, angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet;
dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 264, med tillkännagivande att ett i statsverkspropositionen under kapitalinvesteringar bebådat förslag angående räntan å nya egnahemslån icke kommer att föreläggas riksdagen.

Fortsattes överläggningen angående första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

Herr **Arrhén**: Herr talman! När man åhört debatten och de intressanta inlägg, som hittills förekommit under densamma, får man klart för sig, att uppfattningarna på detta område inte äro så partibundna, som man hade anledning att från början frukta. Det förefaller för närvarande, som om kammaren skulle kunna konstituera ett nytt parti, vars beteckning skulle kunna bli »frihetsbröderna» eller någonting i den stilen, när det gäller diskussionen av dessa frågor.

Jag måste för att vara uppriktig säga, att det förvånade mig något att höra, att herr Rickard Lindström i sitt anförande åberopade de socialistiska klassikerna för sin uppfattning. Jag vill inte påstå, att han saknar möjlighet att göra det, men jag kom, när jag hörde hans anförande, att tänka på att samma klassiker också åberopas, när det gäller uppbyggandet av ett politiskt system av Sovjetunionens karaktär, och detta förhållande må ju te sig tämligen kuriöst. Men samtidigt är det egendomligt att bland deltagarna i diskussionen om dessa ting också finna, väl att märka inom vår kulturkrets, ledande kommunistiska namn, som ta avstånd från tanken på en statsreglering av bokproduktionen. Jag hittade av en ren händelse i den mödding, som jag har samlat för denna debatt, ett uttalande av en berömd dansk romanförfattare, känd såsom en rättrogen kommunist. Hans Kirk, som, möjligen med anledning av vår offentliga diskussion om dessa saker, i sitt partis organ »Land og Folk» skrivit en artikel, i vilken han bland annat säger: »Det låter sig icke göra att överlåta till en statlig myndighet att bestämma vilka böcker som få tryckas. Det skulle vara att införa censur igen, och vi önska inte överlåta det andliga livet åt en ministeriell ämbetsmans övervägande och förgottfinnande.» En dylik mening kan ju sägas ligga i linje med de synpunkter, som här hävdats av herr Rickard Lindström och även av herr Nerman.

Man måste i detta sammanhang fråga sig, hur man tänkt sig att ett statligt bokförlag överhuvud skall kunna fungera. Man måste ju för det första bestämma sig för vilket ideellt innehåll man skall ge den produktion, som man vill släppa ut till läsarna, och därvidlag har man rätt, när man misstänker, att

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
 det måste bli en mycket markerad tendens i denna produktion och, vad mera är, en tendens av politiskt slag. Man måste välja experter för att se till att dessa intentioner fullföljas, och dessa experter utgöra statens instrument genom vilket den andliga ledningen av folket bringas att överensstämma med den politiska. De sista meningarna, som jag nu formulerade, äro hämtade ur ett arbete, som skrevs under det sista världskriget av en herre, som hette Hans Friedrich Blunck och som fungerade såsom president i en så pass otäck institution som den nationalsocialistiska kulturkammaren i Berlin. Denna institution var, såsom herr Nerman antydde, organiserad på det sätt, som den måste vara organiserad för att kunna fungera, nämligen såsom ett ämbetsverk, med en president i spetsen och med sju underavdelningar, vilka befattade sig med musik, skulptur, litteratur, radio, press, teater och film och som hade sina olika referenter. Inom parentes kan jag nämna, att jag, liksom man av nyfikenhet gick och tittade på en massa andra saker i 1930-talets Tyskland, av intresse också tittade på avdelningen för litteratur, och jag minns att under en central ledning där voro samlade inte bara landets författare utan även bokhandlarna, biblioteken och allt som hade med produktion och distribution av böcker att göra. Man hade det liksom i en pott alltsammans och körde det hela enhetligt.

Det är en risk av denna art, ehuru naturligtvis litet extremt formulerad av oss kritiker, det skall jag erkänna, som här föreligger. Man kan verkligen instämma i vad dr Axel Strindberg i *Folket i Bild* har skrivit i detta ämne, när han säger, att man här talar om att det skall vara en fri konkurrens med de nu existerande förlagen men att vi i denna stund ingen aning ha om hur pass fri denna konkurrens är om femtio år. Han menar, att statens kulturintresse bör yttra sig på ett annat sätt, och på den punkten kan man ju instämma även i vad herr Nerman i det avseendet sade.

Jag vill, medan jag har ordet, begagna tillfället att rätta ett missförstånd. När herr Nerman säger, att vi åberopat frihetsprinciper, gäller det inte motionärernas intentioner i alla avseenden, utan jag vill fästa herr Nermans uppmärksamhet på att formuleringen i vår reservation endast avser motionärernas avsikter beträffande ett statligt bokförlag eller ett statligt bokråd. Därvidlag stå vi alltså på samma linje.

Sedan vill jag också, eftersom diskussionen kommit in på dessa ting, säga några ord om det problem, som herr Söderkvist berörde. Han talade om bokpriserna och vad därmed sammanhänger, och han fann dem höga. Det bör då framhållas, att sedan två år tillbaka bokförlagen underkastat sig en frivillig kontroll via priskontrollnämnden. Det har bildats en delegation, en nämnd, eller vad man skall kalla det, i vilken ingå tre bokförläggare och en suppleant för dessa samt en representant för priskontrollnämnden. Dit skicka förlagen — det lär visst företrädesvis gälla skönlitteratur — de böcker, som de ge ut, och om det finns några anmärkningar att göra, anmäles detta via priskontrollnämndens representant till priskontrollnämnden. Här finns alltså den kontroll över prisläget på bokmarknaden, som är efterlyst.

När man diskuterar dessa ting har man, anser jag, skyldighet att se till dagens kalla realiteter på detta område. Det är dock, såsom svenska bokförläggarföreningen meddelat till utskottet och vilket icke kan jävas, så att 70 à 80 procent av boklädspriset på en bok utgöres av kostnader för att få fram boken, kostnader alltså för den tekniska framställningen och försäljningsreklamerna samt förlagens allmänna omkostnader och bokhandelsrabatter. När det gäller framställning av skönlitteratur — jag tror att även herr Nerman var inne på denna fråga — har det visat sig att P. A. Norstedt & Söners framställning av skönlitteratur från år 1933—1943 gick med underskott och att

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
det var först därefter, som man på det skönlitterära området kunde notera någon liten vinst.

Vidare tycker jag att man bör erinra om att papperspriserna från år 1939 till dags datum gått upp med 38 à 40 procent och att typograflönerna under samma tid gått upp med 48 à 50 procent. Det tillhör också bilden och är något som man i rättvisans namn bör ta hänsyn till, om man överhuvud taget vill föra ett sakligt resonemang om dessa saker.

Jag vill även säga några ord om de billiga böckerna. Det har framhållits av herr Rickard Lindström, att det, om man har det verkliga bildningsintresset och det verkliga bokintresset, redan i vårt samhälle föreligger stora möjligheter att skaffa sig billig litteratur. Herr Rickard Lindström antydde kanske främst den antikvariska vägen, men samma möjlighet föreligger också, när det gäller att skaffa sig ny litteratur. För utskottet har presenterats en bokkatalog från ett av våra ledande bokförlag, vilken omfattar 862 nummer och där böckerna kosta högst 3 kronor 75 öre. Priserna variera från 80, 90 öre och upp till denna summa. Denna katalog utgavs år 1941. Det finns en annan bokkatalog av motsvarande slag, som innehåller 1 232 boktitlar, där högsta bokpriset är 4 kronor 75 öre. I natt, när jag gick hem, stannade jag framför ett bokskyltfönster på Drottninggatan, där det annonserades om nya böcker till ett pris av 1 krona 80 öre för häftade band och 2 kronor 25 öre för inbundna band. Företaget kallade sig »folkbiblioteket» eller någonting dylikt. När man nämner detta, kommer man lätt över till en erinran om ett känt bokförlags utgivning av populärvetenskaplig litteratur. Jag åsyftar Natur och Kulturs utgivningar, som visst bruka kallas »ett folkuniversitet i bokform». Därtill komma bokrealisationerna. Under de senaste tre åren har det försålts 3 270 olika böcker på den vägen. Dessa realisationer äro rena förlustaffärer för förlagen. Det är inte ett fåtal författare förlagen förlora på, som motionärerna tala om, utan det är tydligen ganska stor risk, som förlagen få ta.

Med detta tror jag, herr talman, att jag har bemött det huvudsakliga i de synpunkter, som från motionärernas och utskottsmajoritetens sida framkommit. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Reservationen vilar på den grundvalen, att det skulle innebära ett förmynderskap över litteraturen och över författarna, om motionen ginge igenom. Jag är emellertid utskottsmajoritetens ärade talesman mycket tacksam för att han så koncentrerat fick fram kärnan av den yra, i vilken mina båda goda vänner Ture Nerman och Rickard Lindström runlade omkring. när de förklarade att det här var fråga om att åt en statlig ämbetsman överlåta att bestämma vad som skulle tryckas här i landet. Jag begriper inte hur sådana utsvävningar kunna förekomma vid en så pass tidig timma.

Motionären har ju här framlagt saksäl, som totalt slå ihjäl den synpunkt, som reservanterna och dessa båda socialdemokratiska talare gjort sig till talesmän för. Det har aldrig med ett ord eller en tanke i motionen eller i utskottsutlåtandet antytts, att ett statstryckeri eller ett statsförlag skulle få någon sorts monopolställning här i landet. Vem som helst har rätt att konkurrera på detta område, även om staten upprättar ett dylikt förlag eller ett dylikt tryckeri. Och som fru Lindström sade: vad är det egentligen förläggarna äro rädda för? Om staten är så olämplig som det här framhållits att handha verksamheten på detta område, kommer ju ett statsförlag att göra bankrutt tämligen snabbt. Kan en utredning visa, att det blir resultatet — och det påstå ju herrarna — är det väl ingen skada skedd med att utredningen företages.

Till vad herr Rickard Lindström med stor entusiasm påpekade, att hos so-

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
cialismens stora klassiker den socialistiska åskådningens ideal i grunden var statens upphävande, vill jag tillägga, att det nog är fel, när herr Rickard Lindström säger, att detta ideal är uppgivet. Även så ringa efterföljare av dessa klassiker som jag ha fortfarande det idealet såsom riktpunkt, men — och det är det som herr Rickard Lindström liksom herr Ture Nerman borde ägna någon liten tanke åt — vägen fram till detta ideal måste gå *genom en socialistisk stat*. Det är denna fråga som är aktuell just nu i samhällsstriden. Påståendet att denna socialistiska stat skulle bli en Hitlerstat i fråga om den fria tanken och den fria författarverksamheten vittnar om en litet egendomlig uppfattning hos dessa herrar om den socialistiska staten. Jag avundas dem visst inte den popularitet sådana uttalanden kunna få i ett bättre sällskap, men jag tycker det är något egendomligt att man alldeles glömmer bort förutsättningen för att man skall nå fram till det ideal, som socialismens klassiker ha satt upp för sig.

Visst är valet av en bok för ens bibliotek någonting av det personligaste i fråga om val som man kan tänka sig — den uppfattningen är naturligtvis inte herr Rickard Lindström ensam om — men påståendet att det här skulle vara fråga om att staten offentligen skulle bestämma hur man skall matas med litteratur är fullständigt utan grund. Dessa båda saker ha intet sammanhang med varandra.

När jag tänkte uppträda i denna fråga — innan jag höll på att bli alldeles förvirrad av det tal som fördes av herrar Nerman och Lindström — var det för att peka på en sak, utgörande en rätt liten del av hela frågan, något som antagligen ligger herr Rickard Lindström, och troligen också herr Nerman, lika mycket om hjärtat som mig, och för att påvisa vad ett statsförlag skulle betyda bara för den frågan. Jag syftar här på frågan om vår klassiska litteratur. Det är en skandal för svenska folkets kultur, att det läser sina klassiker — och för övrigt också andra länders klassiker — i så ringa utsträckning, jämfört med vad fallet är i alla samhällsklasser i andra kulturländer. Och vi nå inte fram till ett kulturellt sett bättre förhållande i det hänseendet, förrän vi få böcker, väl och vackert utstyrda och tillräckligt billiga för att locka folket till sådan läsning. Det kunna inte de enskilda förlagen göra. När herrar Nerman och Lindström säga, att nu kommer det billiga upplagor även av klassikerna, vill jag fästa deras uppmärksamhet på att även om de i det fallet tala sanning — vilket de inte göra — så borde de komma ihåg hurusom svenska folkets stora massa under årtionden exempelvis inte har kunnat läsa en för demokratisk folkuppfostran så grundläggande bok som Strindbergs Svenska öden och äventyr, därför att det kostat bortåt 20 kronor att inköpa denna bok. Jag vet det, därför att jag försökte införa den vid mitt seminarium. Och jag gjorde det, trots att eleverna fingo betala denna grova summa för att få tillfälle att läsa och ordentligt genomgå den boken. Men detta gäller inte bara denna bok, utan också böcker av till exempel Viktor Rydberg. Det var hårt för mina seminarister att få betala så dryga pengar för att i seminariet kunna få läsa Den siste atenaren, en bok som åtminstone Ture Nerman, att döma av hans uttalande beträffande en viss koalition, som i går skulle ha ingåtts, borde sätta kolossalt stort värde på i kampen mot intolerans och tungomålstalande.

Jag hade under en tid ett visst inflytande på en del förläggare på grund av den ställning jag hade i folkbildningsverksamheten. Jag tror att jag i min mån medverkade till att ett av våra förlag lockades att utge en vacker och på samma gång billig upplaga av Tegnérs och Geijers lyriska dikter. Den gick inte. Till och med denna billiga upplaga fick realiseras. Det kan bero på att bokhandlarna inte voro så intresserade av att sprida denna billiga upplaga,

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
 fastän den utgavs av ett berömt förlag, därför att de förtjänade för litet på den. Detta verkligt förnäma förlag utgav också — delvis kanske på grund av att det gruffades åtskilligt om saken i den tidens kulturdebatt — Tegnér's länge sedan utgångna dikter i en ny upplaga. Förlaget gjorde en stor förlust, men det är ett nobelt och fint förlag, och jag tror inte att man var lömsk för den lilla andel jag kunde ha i detta företag. Det är bara ett par exempel.

När Ture Nerman talar om diktaturstaterna och sedan tar sig före att tala om den klassiska litteraturen och dess spridning, så frågar jag: vad är det för sammanhangslöshet? Tänk på Sovjetryssland och den gärning, som detta land har utfört för att sprida de stora, klassiska författarnas verk till landets breda folklager. Men egentligen är det litet barnsligt att fråga efter sammanhang i sådana yttranden som de, vilka jag nu en stund har uppehållit mig vid.

När det gäller de svenska klassikerna, är det inte bara de, som äro i var mans mun, som ingå i vårt arv. Tror herr Nerman eller tror herr Rickard Lindström, att våra bokförläggare skulle våga sig på att i billighetsupplaga utge ett litet vackert urval av Kellgrens produktion? Sådana utomordentliga saker som *Pro sensu commune* och annat med samma tendens i vår folkläsnings skulle säkerligen medverka till att det bleve betydligt svårare än det nu är för tungomålstalare, religiösa och politiska, att finna marknad.

Jag skulle vilja säga, att man måste se denna fråga från andra synpunkter än de stora deklamationernas. Man får försöka att tränga in i vad det praktiskt kan vara fråga om och från den synpunkten bedöma den motion och det utlåtande, som här föreligga. Anmärkningen att Frödings Morgondröm säkerligen icke skulle ha utkommit, ifall vi hade haft ett statsförlag, vad är nu det för trams? Hade vi på den tiden vid sidan om Bonniers haft ett statsförlag, så skulle naturligtvis denna dikt av Fröding ändå ha utkommit och kanske till och med blivit honorerad på ett något annat och bättre sätt än den faktiskt blev.

När den klassiska litteraturen ställes i motsats till 40-talslitteraturen, skall jag inte ingå på någon anmärkning i det hänseendet. Jag vill endast, med anledning av att Ture Nerman jämt och ständigt rider den käpphästen, säga att det dock kan tänkas att denna moderna litteratur har haft en viss betydelse, på samma sätt som det naiva barnet i sagan om Kejsarens nya kläder. Men den polemik, som i det sammanhanget framkom, hör ju egentligen inte till frågan.

Jag var en mycket nitisk understödjare av den av Ture Nerman inspirerade motionen med anledning av den norska utgåvan av Snorre Sturlason, och jag beklagar djupt, att denna motion begrovs. Men hade vi då haft ett statsförlag, skulle det varit mycket enkelt att ordna saken — visserligen inte under de regeringar, representerande den borgerliga demokratien, på vilken Ture Nerman sätter så stort pris när det gäller att tala om den socialdemokratiska staten, men om vi haft en socialdemokratisk regering, skulle saken utan vidare varit klar, därför att man då haft medel i sin hand för att utge detta verk.

I denna diskussion har så vitt jag kan se inmängts en massa saker och ting, som nästan uteslutande ha deklamatoriskt värde och inte alls höra till saken. Med den erinringen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Näsgrård: Herr talman! Jag skall inte ingå på så djupsinniga resonemang som den föregående ärade talaren, utan endast göra några enkla reflexioner i den föreliggande frågan.

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)

Jag måste säga att jag i början av debatten blev förvånad över att den fick en sådan politisk betoning. Åren härav får väl delas ungefär lika mellan herr Arrhén och fru Lindström. Sedan har situationen lyckligtvis ändrat sig, så att det inte står parti mot parti. Det ser i stället ut som om linjerna gå tvärs igenom partierna. Herr Rickard Lindström har synnerligen kraftigt framträtt såsom motståndare till utskottets förslag, och han har fått instämmande av andre vice talmannen, som är ledare för den socialdemokratiska förstakamargruppen. Herr Nerman var också bra nära att yrka avslag på hela utlåtandet, fastän han nöjde sig med att avstyrka ett eventuellt statsförlag. I det avseendet befinner sig utskottet inte långt från hans åsikt. Utskottet har inte på något sätt gett sin anslutning till vare sig den ena eller andra linjen, utan har direkt sagt, att utskottet inte är övertygat om att ett statsförlag är den enda eller bästa lösningen på det av motionärerna berörda problemet.

För min del har jag icke alls sett denna fråga såsom något politiskt problem, där en motsättning mellan planhushållare och icke planhushållare skulle göra sig gällande, utan jag har sett den helt och hållet såsom en praktisk fråga. Av yttrandena framgår, att till exempel Lantbruksförbundets tidskriftsaktiebolag tillstyrkt utredning utan synnerligen stora förhoppningar om något givande resultat. Jag är optimistisk nog att hoppas på ett positivt resultat av en utredning, ifall en sådan kommer till stånd. Vid en utredning äro säkerligen många lärdomar att hämta just från de i det nyss nämnda yttrandet angivna bokförlagen, nämligen Kooperativa förbundets bokförlag, Folket i Bilds förlag och Lantbruksförbundets tidskriftsaktiebolag. Utan att rikta något angrepp mot övriga bokförlag tror jag man är berättigad säga, att dessa tre förlag under de senare åren på ett föredömligt sätt lyckats sprida god litteratur i vida kretsar.

Herr Lindströms anförande var i mitt tycke väl mycket liberalt färgat. Det skulle inte förvåna mig, om vi en dag finge höra herr Lindström i en ekonomisk politisk fråga framträda såsom en renodlad manchesterliberal; tonerna i hans anförande nyss påminde om denna gamla klassiska liberalism. Här gäller det dock inte bara att med kärlek välja ut böcker, utan man måste också se till att folk har råd att köpa dem. Ur den synpunkten ha de nämnda tre förlagen gjort en utomordentlig insats och jag hoppas, att erfarenheterna från deras verksamhet måtte bli föremål för ett mycket noggrant studium vid en eventuell utredning.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ström: Herr talman! Det har ju blivit en stor debatt i denna fråga! När det förelåg ett i det närmaste enhälligt utskottsutlåtande trodde man, att utskottets förslag utan vidare skulle bifallas, i all synnerhet som utskottet icke ifrågasätter något statsförlag. Frågan om ett statsförlag föreligger icke i motionen och har även fullständigt förts åt sidan av utskottet i dess motivering.

Man har emellertid här försökt att i två avseenden sätta krokben för utskottets förslag, och jag måste beklaga att det är två kolleger, två författare, som ha satt dessa krokben för förslaget. Författarföreningen kommer att känna verklig ledsnad över att man har förfarit på detta sätt. Det är nämligen inom Sveriges författareförening ett gammalt krav att få denna fråga utredd utan hänsyn till problemställningen statsförlag eller ej. Distributionen av böckerna är för närvarande icke god, sedan må bokhandlarna — så förtjänta de än äro — säga vad de vilja. Det står inte heller rätt till i fråga om prissättningen på böckerna. Fattigt folk kan inte betala 14, 16, 18, 20 och 30 kronor för en enda bok. Man måste utreda, om icke här kan åstadkommas en ändring genom

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
en åtgärd av praktisk natur. Den breda publiken skulle på det sättet till billigare pris kunna få läsa Nermans och Lindströms och även andra berömda författares skrifter. Att då som centrum i debatten föra fram frågan om statsförlaget, varom det icke alls är tal, synes mig icke vara alldeles just gjort. När man till nio tiondelar talar emot något, som icke har föreslagits, och till en tiondel talar till förmån för det framlagda förslaget, får ju kammaren det intrycket, att talaren i verkligheten vänder sig mot utskottets förslag.

Nu är Ture Nerman en så briljant man, att vi inte behöva misstänka att han har talat så, som han gjorde, för att fälla förslaget. Han vill, att förslaget skall vinna kammarens bifall, men han sade det icke med tillräcklig kraft och tydlighet. Och han inlade sådana reservationer, att man råkade i tvivelsmål om vad han verkligen syftade till. Men jag vet, att Ture Nerman är för detta utlåtande och denna motion.

Med Rickard Lindström förhåller det sig något annorlunda. Ture Nerman har liksom jag alltid talat emot det förstatliganderaseri, som likt en pest går över landet. Det strider mot Marx och mot Engels och mot Vandervelde och mot vad alla andra stora socialister ha sagt. Vi leva i den kapitalistiska staten, som glorifieras och som till slut blir den, som skall bestämma över allt och alla. Det blir bara så, att en mängd ämbetsmän likt diktatorer suveränt utöva befogenheter i statens namn. Denna utveckling har jag alltid bekämpat, och därvidlag ha Ture Nerman och jag varit ense. Men ha vi i detta hänseende någon gång fått hjälp av Rickard Lindström? Aldrig någonsin, herr talman. Han har tegat eller gått ut i korridorerna, och han har välvilligt röstat för även de mest långtgående utredningsförslag när det gällt ekonomiska, industriella och kommersiella frågor rörande förstatliganden. Därför finner jag det i någon mån förvånande, att Rickard Lindström i detta fall för fram en fråga, som av utskottet icke är berörd annat än i avstyrkande riktning, nämligen spørsmålet om ett statsförlag. Därför sätter herr Lindström ett krokben för förslaget, men han sätter det öppet. Han är motståndare till förslaget. Jag fattar detta så, att han har den meningen att man kan gå hur långt som helst i fråga om att statskapitalisera allting i detta land utom böcker.

Jag menar att det nu gäller en mycket mindre fråga, en praktisk fråga utan några konsekvenser för framtiden. Vad vi önska är en enkel utredning, och jag vädjar till Rickard Lindström att stödja detta önskemål. Han binder sig därigenom icke i något avseende. Och herr Rickard Lindström vet lika väl som jag, att verkliga socialister aldrig skulle gå med på att införa något slags statsmonopol på den fria tanken eller på böckerna, åtminstone inte i detta land och så länge Rickard Lindström, Nerman och jag leva. Nej, jag tror inte alls att det här gäller någonting så farligt, utan det rör sig om en mycket enkel sak. Det gäller att se till att vi kunna få fram billigare böcker till folket och större upplagor av författarnas verk, varigenom författarna också kunna få bättre betalt.

Vår nuvarande stat är i alla avseenden kapitalistisk och ingenting annat. Denna kapitalistiska stat har tidigare aldrig varit något stöd för författare, konstnärer eller forskare, utan det är först på de senare åren som utvecklingen har tagit en annan riktning, dock endast i ytterst ringa omfattning. Och jag måste säga till min vän Ture Nerman — vi som annars slåss ihop så bra — att han har fel, när han säger att förläggarna slåss om författarna. Det är dock inte länge sedan Ture Nerman satt i författarföreningens styrelse — där han nedlagt ett utomordentligt arbete för Sveriges författare — och han vet hur författarna ha det, hur svårt det är för dem att få sina böcker utgivna och att få ut dem i större upplagor och därmed få en ordentlig betalning för sitt arbete. Jag undrar, om inte Ture Nerman själv har en viss erfarenhet därvidlag.

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)

Ture Nerman säger, att nu springa alla efter 40-talisterna. Ja, Ture Nerman erinrar sig säkert hur vi på författarföreningens kongress i Örebro för två år sedan träffade en av 40-talisternas nu berömda unga hövdingar vid namn Harald Forss. Han gick omkring på marknaden bland bondgummorna och gubbarna och bjöd ut sina exklusiva diktsamlingar. Han hade under stort betryck tryckt dem på eget förlag och sålde dem till lägsta tänkbara pris, och han distribuerade dem själv ute på torgen och gatorna. Vi inbjödo honom till vår kongress.

Nej, vi skola inte tala om att författarna få ut vad de vilja. Det är fel. Det är inte, har aldrig varit och kommer aldrig att bli någon konkurrens om författare. Att tro något annat är ett totalt misstag. Vi behöva bara se på Vilhelm Ekelund, Sveriges störste nu levande skönlitterära författare. Inte något enda förlag i detta land ger ut hans böcker. De komma endast ut tack vare att enskilda personer ha skapat en stiftelse, som bekostar utgivandet av hans böcker, och de äro de värdefullaste böcker som svensk kultur under detta sekel har producerat. Ja, så är det med detta påstående att förläggarna skulle slåss om de goda författarna: de slåss varken om de goda eller om de dåliga författarna, utan författarna få krusa våldeliga för att kunna få ut sina arbeten. Det är ett faktum.

Jag skulle också till sist vilja säga, fastän det mera är en replik, att jag inte tror att den skildring av det nuvarande Rysslands ställning till litterära förhållanden, som man här givit, är uttömmande. Jag säger detta, därför att jag tycker, att när vi inte dra in andra länder i denna debatt, så ha vi ingen anledning att negativt vända oss emot det land, som ändå har gjort mest av alla länder hittills för litteratur och författarskap.

Slutligen har jag att rikta en hemställan till herr Arrhén, nämligen att han ville namnge, vilka som ha omtalat att — såvitt jag hörde honom rätt — nittio procent av kostnaderna för en bok belöper på framställningskostnaden. Det skulle intressera mig mycket att få veta det med tanke på förhandlingarna med bokförläggarna, ty det har till oss meddelats, att enbart bokhandlarna ta mellan 33 och 45 procent av boklädspriset på en bok. Författarna få i realiteten 10—16²/₃ procent av boklädspriset på häftat exemplar och det högre få vi nu genom en överenskommelse, som är träffad och som jag hoppas skall komma att bli lojalt tillämpad. Det blir inte mycket för en författare, såvida han inte kan få ut boken i billighetsupplaga. Jag kan tala om — för att ingen skall kunna säga, att detta är något felaktigt — att en av mina böcker, som hade getts ut i många upplagor om 3 000 ex. till ett pris av ungefär 6 à 7 kronor, gavs ut i en billighetsupplaga för 1 kronor 45 öre. Då gick den ut i en upplaga på 60 000 exemplar, och trots det att honoraret den gången var betydligt mindre och trots att det var ett oerhört lågt pris, på vilket honoraret skulle utgå, har jag aldrig fått ett sådant honorar som för den boken.

Man ser sålunda att det här är ganska mycket av praktisk natur att göra för publiken, för biblioteken, för författarna och för staten. Om det inte blir någon ändring, så kommer staten alldeles säkert att på det ena eller andra sättet få ikläda sig kostnaderna för författarnas existens. Men det är ju bättre, att författarna få sina levnadsbetingelser tillfredsställda genom att de få ordentliga honorar än genom att de få dessa statsstipendier, som för resten alljämt äro ganska små och ingalunda förslå att leva på.

Herr talman! Jag hemställer verkligen till kammaren att bifalla utskottets utlåtande, som går ut på en objektiv och allsidig utredning av detta spörsmål.

Herr **Lindström** erhöi nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! När jag hörde herr Ströms anförande, fick jag en gammal iakttagelse bekrä-

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)

tad, nämligen den att herr Ström inte tycks lyssna till någon annan i kammar-
ren än sig själv. Han säger, att när det gäller andra områden, så har jag för
min del inte på något sätt bidragit till att ge uttryck för den principiella syn,
som jag försökt att lägga fram i mitt förra anförande. Jag skulle kunna erinra
herr Ström om olika tillfällen, då jag, även när det gällt ekonomiska frågor,
statsingripanden i det ekonomiska livet, har haft min uppfattning för mig. Jag
kommer i hastigheten i varje fall ihåg ett fall. Mina vänner på norrlandsbän-
karna, herrar Näsström och K. A. Johanson, erinra sig säkerligen, att det un-
der förra riksdagen var fråga om ett statsingripande för skapande av en pap-
persindustri i Västerbotten och att jag då hade en avvikande mening. Jag har
haft sådana avvikande meningar även i andra fall.

Vad jag har gett uttryck för, herr talman, är verkligen en principiell upp-
fattning — herr Näsgård må gärna kalla den för liberal, det gör inte mig nå-
gonting! Jag är nämligen underkunnig om att många element i den socialistiska
sambällsuppfattningen ha ärvts från det liberala tänkandet, manchesterlibe-
ralismen, som herr Näsgård uttryckte det. En samhällsåskådning bygger inte
uteslutande på sin egen grund, den tar element från olika håll, och detta gäller
också den socialistiska.

Jag ber ännu en gång, herr talman, med anledning av herr Ströms anföran-
de att få reagera mot den mekaniska uppfattning man har i dessa frågor. Herr
Ström talade om författare ungefär som man talar om hantverkare, människor
som sättas till ett arbete och som utföra detta efter bästa förmåga. Författar-
yrket är en alldeles speciell sak, som kräver en alldeles särskild begåvning, i
allra högsta grad knuten till personliga egenskaper. Man kan aldrig tänka sig,
och allra minst om man vill ha en fri litteratur, att detta »yrke» kan jämstäl-
las med andra och att ett samhälle, fortfarande under förutsättning att det
vill vara fritt, kan skriva några speciella regler för detta »yrke», inte när det
gäller dess utövning och inte heller när det gäller vedergällningen för det-
samma.

Herr Söderkvist: Herr talman! Jag begärde ordet på nytt i denna fråga.
då jag tyckt mig märka, att diskussionen uteslutande börjar röra sig om detal-
jen statsförlag. Det föreföll mig, som om det var att slå in öppna dörrar, då ta-
larna oupphörligen återkommo till detta såsom ett huvudtema. Varken utskot-
tet eller motionärerna ha lagt någon större betydelse vid den synpunkten. Jag
kan från utskottets sida säga, att det inom utskottet inte fanns någon, som var
intresserad av den linjen. Vi utgingo, som jag i mitt förra anförande något om-
nämnde, från att en utredning, om en sådan komme till stånd, givetvis måste
syssla med en mängd uppslag, syftande till en förbättring på det område, som
motionärerna här ha vidrört.

Vidare är det egendomligt, när kritiken mot det tänkta statsförlaget kom-
mer fram, att det enda argument man har att komma med såsom motpol till det
hela är förhållandena i de totalitära länderna Tyskland och Ryssland. Jag me-
nar dock att det bör vara någon skillnad mellan ett land som Sverige och den
regim, som härskade i Tyskland till år 1945. Detta borde åtminstone inte vara
herr Nerman främmande. T. o. m. herr Arrhén påpekar ju i reservationen, att
vi bo i ett demokratiskt land och att vi ju ha andra krav och andra förutsätt-
ningar på frihet i ett demokratiskt land än i ett diktaturstyrt land.

Herr Nerman gav ett exempel på hur en begärd utredning kan handhas.
Han omnämnde, att han skrev en motion år 1920 och att den blev bifallen i båda
kamrarna, men att frågan sedan låg hos olika regeringar till år 1930, då den
helt och hållet avfördes. Detta visar ju, menar jag, hur litet värt det är att
vi diskutera detaljer här i riksdagen i fråga om en utredning, som sedan går
till regeringen. Regeringen har givetvis fullt fria händer att sätta i gång en

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
sådan utredning och att ge en eventuell utredning de direktiv för densamma som den finner behövliga.

Jag skall bara ytterligare be att få poängtera, att jag för min del är fullt ense med herr Nerman om olämpligheten av att staten tar hand om ett förlag, som skall distribuera skönlitteratur till allmänheten. Det har man inte på allvar tänkt på något håll. Man förstår, att framför allt det yttrande, som herr Lindström här haft, väckt genklang hos en del människor. Herr Arrhén meddelade genast, att han i andanom såg ett sällskap, som han ville benämna Frihetsbröderna, stå upp och slåss för den frihet, som givetvis nu vore hotad. En förening kan möjligen komma till stånd på detta sätt, men jag tror inte, att kampen för friheten på det sättet kommer att vinna mycket.

Herr Lindström säger vidare, att han inte vill ge en miljon dels finger åt ingripandet från statligt håll på ett område sådant som detta. Jag sade honom efteråt, att det förvånar mig, att han under sådana förhållanden kan motionera om att staten skall ta hand om, ordna och organisera en form av gallupundersökning i vårt land. Han menar, att det är fullkomligt olikartade begrepp, som inte ha ett dugg med varandra att göra. Nåja, det kanske inte är fullkomligt sammanfallande begrepp, men om man går så långt som till miljondelar, så tror jag nog att det där finns åtskilliga sådana. Detta har han yrkat på i en motion, och det har samma utskott i dag också tillstyrkt i något förändrad form beträffande klämman, och det har gjorts fullkomligt enhälligt från alla partiets sida.

Det var ett annat av herr Lindströms uttryck som jag fäste mig vid. Han reagerade med alla fibrer i sin organism mot de likriktningstendenser som på detta område gjorde sig gällande. Jag skulle vilja citera vad en tidigare ledamot av denna kammare sagt i ett liknande fall; då en till kroppsvolymen ganska betydande person talat om att han reagerade: »Det vill inte säga litet, det.»

Herr Lindström säger vidare att man kan förvärva böcker på olika sätt; man kan till exempel få dem på antikvariat mycket billigt, och man kan få dem på realisationer. Jag skulle vilja påminna herr Lindström om att man kan få dem även såsom redaktör för en arbetartidning fullkomligt gratis på redaktionsbordet från förlagen, och jag tror att det är ganska lätt för en redaktör att glömma bort, att det finns folk, som måste köpa dem för ganska dyra pengar.

Jag vill med detta bara påpeka, att något yrkande inte gjorts från utskottets sida om att staten skulle sätta i gång med någon förlagsverksamhet på detta område, men vi ha menat att det bör vara en motionär obetaget att i en motion framlägga detaljer för en eventuell utredning, som han menar bör få komma under behandling vid denna utredning.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Arrhén: Vid denna tidpunkt torde det mesta vara sagt, och jag skall försöka vara så kortfattad som möjligt. Jag förstår emellertid inte, att ingen av de i debatten deltagande har berört, att det från reservanternas sida har sagts, att en stor del av vår bokmarknad redan saluför billig litteratur. När herr Oscar Olsson beklagade sig över att det var en skandal, att det svenska folket inte läser sina litterära klassiker, är det ju en sak, men man har åtminstone inom för mig överskådlig tid haft full möjlighet att göra det, om man bara hade velat. Jag läste väl på min tid de svenska klassikerna i enkronasupplagor, och om jag vill köpa dem i dag, har jag möjlighet att få dem t. ex. i serien Levande svensk litteratur för kronor 3,25 eller i en serie, som heter Svenska mästare med inledning och noter, för kronor 3,50. Detta är med hänsyn till det stegrade penningvärdet ett pris, som är jämförligt med de gamla enkro-

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)
nasböckernas. Strindbergs arbeten kan man i dag få köpa för ett pris av mellan en krona och tre kronor volymen.

Beträffande herr Näsgårds inlägg vill jag endast säga, att när han helt allmänt rekommenderar folkrorelsernas förlag och ett samarbete mellan dem, är det ju precis samma ord, som folkbildningsutredningen använde i slutet av förra året. Jag menar, att om detta uttalande skall vara något motiv för att man tillsätter en ny utredning, som rimligtvis inte kan säga någonting annat, så måste man säga, att ett dylikt motiv är ytterligt svagt.

Herr Ström talade om, att vad det här gäller är att få fram billigare böcker, större upplagor och bättre honorar. Om de billiga böckerna har förut folkbildningsutredningen uttalat sig ungefär i samma linje som jag nu och tidigare gjort under denna debatt, och när det gäller de större upplagorna, är väl det en sak som inte kan kommenderas fram. En författare får väl alltid finna sig i att stå under den dagliga folkomröstningen från de litterära kundernas sida, och den synpunkten spelar väl en synnerligen viktig roll i det sammanhanget. Vad de bättre honoraren beträffar är den saken, som jag sagt, nu föremål för förhandlingar.

Sedan frågade herr Ström om en sak, som jag måste klargöra. Han frågade vem som sagt, att framställningskostnaderna gå till 90 procent av boklådspriset. Det har i dagens debatt ingen sagt, men jag har sagt, att framställningskostnaderna gå till 70 å 80 procent av boklådspriset, och i denna siffra är bokhandelsrabatten inräknad.

Herr Söderkvist sade, att det är många, som under debatten sprungit omkring och slagit in öppna dörrar. Jag kan konstatera detsamma hos mina meningsmotståndare.

Ordet lämnades härefter för kort gemmäle till herr **Olsson, Oscar**, som yttrade: Då herr Arrhén talade om det billiga priset på några av de böcker jag nämnde, vill jag fästa uppmärksamheten på att det var ännu billigare pris på Strindbergs Svenska öden och äventyr under Strindbergs livstid, innan förlaget fick obestritt monopol på böckerna efter hans död. Sådant kan inträffa med vilket förlag som helst och med vilka böcker som helst även i framtiden.

Herr **Nerman**: När herr Olsson var upprörd över vad jag sagt om Sovjetunionen, måste det ha berott på att herr Olsson inte hört vad jag sade. Jag yttrade, att vad Sovjet gjort för spridning av de ryska klassikerna förtjänade allt beröm, och det står jag fortfarande vid. När sedan herr Olsson på tal om den Vennerströmska motionen, som fick ligga i tio år, sade att om vi hade haft en socialdemokratisk regering då, hade saken varit klar, vill jag erinra om att vi hade två sådana, nämligen Brantings båda socialdemokratiska regeringar på 1920-talet.

Jag hade inte tillfälle att vara med på örebrokongressen, som herr Ström talade om, men jag vet mycket väl att den poet, som då sålde sina alster på marknaden, hade det svårt. Emellertid dröjde det inte många år förrän han fick bättre marknad. Han kom in i spalterna i de stora tidningarna, och det unnar jag honom livligt. Han blev mycket väl reklamerad, när hans tid kom.

Så var min gamle vän Ström ledsn över att vi enligt vad mitt anförande visade skulle skilja oss åt i vår syn på denna sak, men vi ha nog ganska lika syn; herr Ström är bara litet häftigare mot staten, och när han talade om att den var en »pest», slog han nog rekord i sitt sätt att betrakta staten. Jag har inte reagerat mot en utredning. Jag har klart sagt ifrån att jag vill ha en sådan, men jag har samtidigt velat varna för övertron på det där statsförlaget, som spökar litet varstans och om inte direkt så åtminstone indirekt i motionen i denna kammare.

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)

Jag slutar med ett hjärtligt och varmt säga: jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag har genom att instämma med herr Lindström tillkännagivit min principiella ståndpunkt, men med anledning av vad som yttrats därefter vill jag säga ett par ord. Jag erkänner att mitt ställningstagande är i hög grad känslomässigt. Jag är rädd för varje statlig inblandning såväl i opinionsbildningen som i den konstnärliga produktionen. Det kan lätt bli någonting helt annat än vad man avsett. Det talas om att man börjar med en knappål och slutar med en silverskål. Jag är rädd för att det kan gå på det sättet, när staten skall till att dirigera på det litterära och konstnärliga området, och jag är säker på att staten inte går i land med den uppgiften. Det är lika farligt för litteraturen som för staten, om den senare tar sig an en sådan uppgift.

Vad jag särskilt har emot utskottsutlåtandet är att det är så konturlöst. Det trycks ju mycket starkt på att här skall bli en förutsättningslös utredning. Det är ju ett mycket bekvämt sätt, när man vill vinna många anhängare, att säga att utredningen skall vara förutsättningslös. Men jag tycker inte om förutsättningslösa utredningar. Jag vill att man skall ha något så när klart för sig, vart man vill komma, innan man sätter i gång en utredning. Bakom den där förutsättningslösheten kan ju dölja sig litet av varje, även det där statliga förlaget, antingen som monopol eller som konkurrerande med privatförlag. När man hörde herr Oscar Olsson tala, så fördömde han visserligen deklamerandet hos andra, men själv deklamerar han ganska duktigt för just den där tanken, som utskottet har försökt så mycket som möjligt dölja. För min del vill jag lika litet som herr Nerman ha något statligt bokförlag. Jag tror inte att ett statligt bokförlag kommer att kunna göra vare sig konstnärligt bättre eller billigare böcker. Det har talats om klassikerna, men på ett sådant område kan man ju komma fram till en lösning på andra vägar. Herr Nerman talade om en motion, som han via Ivar Vennerström väckte för många år sedan och som föranledde beslut av kamrarna men sedan stoppades undan av regeringen. Jag tror att om herr Nerman väcker den motionen i dag och den bifalles av riksdagen, kommer nog varken den sittande regeringen eller en följande att göra en konst i det beslut som riksdagen fattat.

Det talas om socialism i detta sammanhang. Jag tror att det är en synpunkt, som man inte bör anlägga. Här är inte fråga om att förverkliga några socialistiska önskemål. Jag tror att socialismen komprometteras, om man på denna väg skulle ge sig in på ett försök att förverkliga Marx' eller andras tankegångar. Det sägs ju att Cæsars hustru inte bör misstänkas, men Cæsars hustru bör inte heller frestas över hövan. Då jag inte vill vara med om att fresta henne, röstar jag för avslag både på motionen och på utskottets hemställan.

De andra vägarna, som skulle kunna anlitas i stället för det statliga bokförlaget för att komma fram till det mål som motionärerna eller utskottet vilja förverkliga, sägs det så ytterst litet om. Det hela är som sagt ganska konturlöst. Fru Alm-Lindström talade om möjligheten av ett statligt råd, som skulle fungera på detta område. Det skulle vara det förskräckligaste av allt, om man skulle få ett sådant där statligt råd, som skulle göra kött av alla dessa vackra drömmar som här ha vädrats. Ett sådant där råd, överhuvud taget en statlig verksamhet av det slaget, måste väl ta sikte på vissa ideal — litterära eller kanske också ekonomiska, i fråga om priserna på böckerna. Det måste med andra ord taga sikte på en sorts dirigering av det andliga livet. Som om det skulle kunna läggas under byråkratiska ämbetsmannasynpunkter.

Om utredning av förhållandena inom bokförlagsverksamheten m. m. (Forts.)

Det är klart att det finns missförhållanden på detta område. Här har pekats på många, men det har också pekats på krafter som verka för avhjälpande av missförhållandena. Det finns ju förlag som ha fått beröm: vi ha Kooperativa förlaget, vi ha Tiden, och vi ha åtskilliga andra förlag med samma tendens, som med hjälp t. ex. av de stora folkrörelserna eller på andra vägar, även med hjälp av partierna, skulle kunna bilda en motvikt emot de kapitalistiska tendenser som utan tvivel utöva ett icke välgörande inflytande på bokproduktionen och bokdistributionen här i landet.

Då jag är säker på att de förhoppningar man ställer på ett statligt ingripande på detta område icke komma att förverkligas och icke kunna förverkligas, litar jag mera på dessa frivilliga krafter och ber att få ansluta mig till det yrkande om avslag på utskottets utlåtande som redan är ställt.

Herr Olsson, Oscar: I anledning av herr Nermans anförande ber jag att få påpeka, att vad jag menade var, att om vi haft ett statligt bokförlag, skulle en socialdemokratisk regering utan vidare ha kunnat effektuera herr Nermans beställning.

Herr Näsström: Jag vill bara reagera mot ett uttryck som fälldes av herr Näsgrård. Han sade ungefär, att herr Lindström företräder en gammalliberal uppfattning. Det tycker jag var en förolämpning mot liberalismen. Jag anser att när herr Lindström inte ens kan vara med om en utredning, måste man tolka det som om han anser att det är bra som det är, och det bruka vi annars kalla för en stockkonservativ uppfattning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt: och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Arrhén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom upprensning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 48.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärendet genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om utredning rörande den inom arméns tygverkstäder anställda lägre personalens utbildnings- och arbetsförhållanden; samt

nr 13, i anledning av väckt motion angående effektivare åtgärder mot ocker vid försträckning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner dels om utredning rörande vissa befolkningspolitiska och näringspolitiska problem, dels ock om utredning rörande landsbygdens arbetskraftsproblem m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner och skrivelse nr 257—262, 264 och 266.

Anmälde utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 189, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Polen träffat avtal rörande regleringen av varuutbytet mellan Sverige och Polen m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 7 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m.;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Anmälde bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 207, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skattefrihet i vissa fall för realisationsvinst vid expropriation m. m., jämte en i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 32 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 210, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 13 maj 1932 (nr 107) om häradsallmänningar.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 35 bifölles även av andra kammaren.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 302, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 303, av herr *Eriksson, Einar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 304, av herr *Sundberg, Carl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.; samt

nr 305, av herr *Söderkvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Herr **Wistrand** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I nu råddande tid av bristande tillgång på arbetskraft uppkom tidigt tanken på att genom import av arbetare från utlandet införskaffa lämplig arbetskraft till vårt land. Redan på ett tidigt stadium lära svenska företag hava ordnat för import av arbetskraft och uppnått vissa resultat, vilka emellertid inhiberades genom att saken omhändertogs av den av statsmakterna tillsatta beredningen för anskaffning av utländsk arbetskraft.

En i pressen observerad resa till Italien gjordes därefter i september 1946 av en delegation under ledning av beredningens ordförande, direktör Folke Thunborg. Något synligt resultat av denna resa har emellertid icke framkommit förr än för någon tid sedan, då i tidningarna meddelades, att ett 500-tal italienska arbetare vore att förvänta till Sverige. Angående utvecklingen av frågan för framtiden har intet väsentligt hittills blivit tillkännagivet. Med anledning av det allmänna intresse, som frågan om ökad tillgång på kvalificerad arbetskraft tilldrager sig i olika läger och ur olika synpunkter, anhåller jag härmed om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet Mossberg rikta följande interpellation.

Är herr statsrådet villig lämna kammaren en redogörelse för hittills vidtagna åtgärder för anskaffande av utländsk arbetskraft ävensom för de villkor, vilka äro förenade med den utländska arbetskraftens anställning här i riket (lön, resekostnader och andra förmåner etc.)?

Är herr statsrådet villig likaledes lämna upplysning angående de kostnader för statsverket, som hittills föranletts av dess befattning med anskaffningen av utländsk arbetskraft, och angående de sannolika kostnaderna i fortsättningen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

*Interpellation
ang. planerad
import av
utländsk
arbetskraft
m. m.*

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 111, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till ett vattenförsörjnings- och avloppsföretag inom Öckerö kommun;

nr 112, i anledning av väckta motioner om anslag till väg Tännäs kyrkby—Tännåns kraftstation;

nr 113, i anledning av väckt motion angående utökning i vissa fall av frikretsarna för landsbygdens telefonabonnenter; och

nr 114, i anledning av väckt motion om byggande av en fiskhamn vid Örnahusen;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av väckt motion om ersättning till arbetaren K. E. F. Eriksson för sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstepensionsunderlag för vissa befattningshavare vid polisväsendet; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om utredning rörande rationellt ordnande av textil- och beklädnadsindustriens organisation m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.45 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Annäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 212, i anledning av väckta motioner om viss ändring i 10 § uttagningsförordningen:

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer m. m.; samt

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 257, med förslag till prisregleringslag.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 258, angående reglering av sockernäringen i riket m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 259, med förslag till lag om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 260, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 261, angående vissa anslag till socialstyrelsen; samt

nr 262, angående bidrag till undervisnings- och upplysningverksamhet rörande arbetarskydd.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 264, med tillkännagivande att ett i statsverkspropositionen under kapitalinvesteringar bebådadt förslag angående räntan å nya egnahemslån icke kommer att föreläggas riksdagen, beslöts att denna skrivelses innehåll skulle meddelas jordbruksutskottet och skrivelsen läggas till handlingarna.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 266, angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 302, av herr *Bergvall* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 303, av herr *Eriksson, Einar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 304, av herr *Sundberg, Carl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.; samt

nr 305, av herr *Söderkvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 111—114, bankoutskottets utlåtanden nr 39 och 40 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

Ledighet från riksdagsgörömaalen beviljades herr *Johannesson* under 14 dagar från och med den 17 innevarande månad samt herr *Wagnsson* för tiden den 17—den 31 maj.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
